

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

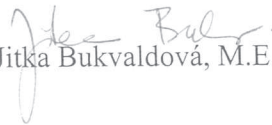
Rigorózní práce
Mezinárodní justiční spolupráce v trestních
věcech v Evropě

Konzultant: Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.
Zpracovatel: Mgr. Jitka Bukvaldová, M.E.S., LL.M.

prov. HANKO

Březen 2006

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro tuto práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Mgr. Jitka Bukvaldová, M.E.S., LL.M.

Obsah:

1. Úvod	1
2. Základní pojmy a východiska	4
3. Úloha Rady Evropy v justiční spolupráci v trestních věcech	9
3.1. Evropská úmluva o vydávání z roku 1957	13
3.1.1. Mezinárodní úmluva doplňující Úmluvu o vydávání z roku 1957	17
3.2. Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959	31
4. Charakteristika hlavy VI. Smlouvy o Evropské unii	46
4.1. Prostor svobody, bezpečnosti a práva	52
4.2. Právní nástroje III. pilíře	56
4.2.1. Společné postoje	56
4.2.2. Rámcová rozhodnutí	57
4.2.3. Rozhodnutí	60
4.2.4. Úmluvy	61
5. Justiční spolupráce	64
5.1. EUROJUST	64
5.2. Evropská justiční síť v trestněprávních věcech	76
5.3. Evropský zatýkací rozkaz	78
6. Závěr	87
Seznam použité literatury	90
Seznam použité judikatury ESD	93
Seznam použitých internetových stránek	93

1. Úvod

Justiční spolupráce v trestních věcech se na evropském kontinentu neustále vyvíjí. Hlavním impulsem pro její posílení a pro případné vytvoření evropského trestního práva bylo (sice z hlediska ekonomického pozitivně hodnocené) zrušení vnitřních hranic v Evropské unii, díky čemuž nabyla kriminalita, zejména organizovaná, nadnárodního charakteru. Další významný a aktuální impuls pro spolupráci v trestních věcech v Evropě, spojený s organizovanou kriminalitou, jsou stále častější teroristické útoky, pod jejichž tíhou jsou státy ochotny vzdát se části své suverenity ve prospěch celku.

Při hodnocení výsledků snah o zlepšení a zrychlení justiční spolupráce na evropské úrovni, zejména ve formě mezinárodních úmluv týkajících se právní pomoci, či vydávání v trestních věcech, se nabízí otázka, jaký dopad mají tyto kroky na ochranu lidských práv, na míru zásahů do lidských práv ospravedlněnou institutem ochrany veřejného pořádku, ochrany *prostoru svobody, bezpečnosti a práva*. Zda je respektována zásada přiměřenosti při eventuálním omezení či zásahu do lidských práv.

Počátky integračních snah v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech se nedatují ke vzniku Evropské unie a jejího třetího pilíře, i když tato materie bude ve středu zájmu rigorózní práce. Jejich iniciátorem byla a stále je Rada Evropy. Členské státy Rady Evropy přijali v roce 1957 a v roce 1959 dvě, pro justiční spolupráci v trestních věcech důležité mezinárodní úmluvy: Evropskou úmluvu o vydávání a Evropskou úmluvu o vzájemné pomoci ve věcech trestních.¹

¹ Sdělení FMZV č. 549/1992 Sb., ve znění dodatku č. 2/1996 Sb., a sdělení FMZV č. 550/1992 Sb., ve znění dodatku č. 3/1996 Sb.. Mezi další důležité mezinárodní smlouvy

Jelikož všechny členské státy Evropské unie jsou současně i členy Rady Evropy, je zřejmá provázanost a podmíněnost právních aktů EU/ES a Rady Evropy, i když se od sebe tyto dvě mezinárodní organizace liší zaměřením a účelem.

Při vyvíjení justiční a policejní spolupráce v trestních věcech mezi evropskými státy je nezbytné dodržování základních lidských práv, ať už je k tomu povinuje čl. 6 Smlouvy o Evropské unii, samotná Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 či národní právo, právo ústavní. Jedním z cílů rigorózní práce je ukázat právě onu provázanost instrumentů Rady Evropy s akty Evropské unie v evropském justičním prostoru.

Pro účely této rigorózní práce je tak justiční spolupráce stejně jako evropské trestní právo chápáno v rozsahu právních aktivit Evropské unie v třetím pilíři (právní nástroje třetího pilíře a interpretační činnost Evropského soudního dvora) a právních nástrojů Rady Evropy (mezinárodní smlouvy a judikatura Evropského soudu pro lidská práva).

Smyslem předkládaného textu je podat přehled o současném stavu justiční spolupráce v evropském rozměru, s přihlédnutím k dodržování lidských práv v oblasti, kde člověk - jednotlivec bývá spíše objektem justiční spolupráce mezi evropskými státy, než-li subjektem práv a kde tak mnohdy dochází k omezování principů, které jsou v odborné literatuře chápány jako kompromis mezi lidskoprávními hledisky a hledisky státní suverenity, jako např. princip *ne bis in idem*, *princip speciality* či *princip oboustranné trestnosti*.

pro justiční spolupráci v Evropě, které byly přijaty Radou Evropy, lze zařadit: Evropskou úmluvu o předávání trestního řízení (sdělení FMZV č. 551/1992 Sb., ve znění doplňku č. 147/1993 Sb.), Evropskou úmluvu o potlačování terorismu z roku 1977 (sdělení FMZV č. 552/1992 Sb.), Evropskou úmluvu o předávání odsouzených osob (sdělení FMZV č. 553/1992 Sb.), Úmluvu o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu

Mimo předmět zkoumání rigorózní práce zůstaly policejní spolupráce mezi evropskými státy a tzv. evropské mezinárodní právo soukromé.

z roku 1990 (sdělení MZV č. 33/1997 Sb.) či Trestněprávní úmluvu o korupci z roku 1999 (sdělení MZV č. 70/2002 Sb.m.s.).

2. Základní pojmy a východiska

Asi nejvíce frekventovaným pojmem v rigorózní práci je pojem, který se objevuje již v samotném názvu – *justiční spolupráce*, a proto je potřebné začít s výkladem používaných pojmů u něj.

Justiční spolupráce v trestních věcech je vnímána jednak ve smyslu čl. 31 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii² (dále také SEU) a jednak v souladu s pojetím objevujícím se v odborné literatuře i pod názvem mezinárodní právní pomoc v trestních věcech³.

Jde o justiční spolupráci, která probíhá mezi příslušnými státními orgány dvou nebo více států, většinou na základě dvoustranné či vícestranné mezinárodní smlouvy, proto je možné ji označit za spolupráci mezistátní. Ve vztahu k rozsahu práce a s přihlédnutím k iniciativám, které probíhají v předmětné oblasti v Evropské unii, bude pozornost, co se forem mezinárodní justiční spolupráce týče⁴, zaměřena především na vydávání (extradiční řízení) a na mezinárodní právní pomoc v užším smyslu. To koresponduje i s v úvodu zmíněnými úmluvami Rady Evropy, kterým bude taktéž v práci věnován prostor. Stranou zůstávají policejní a správní pomoc, které by bylo možné také pod široký termín – mezinárodní právní pomoc zahrnout.

² „Společný postup v oblasti soudní spolupráce v trestních věcech zahrnuje:

a) usnadňování a urychlování spolupráce příslušných ministerstev a soudních nebo obdobných orgánů členských států v řízení a při výkonu rozhodnutí, a totéž prostřednictvím Eurojustu, jeví-li se to účelné,

b) usnadňování vydávání mezi členskými státy,

c) zajišťování slučitelnosti příslušných předpisů členských států, pokud je to nezbytné ke zlepšení této spolupráce;

d) předcházení kompetenčním konfliktům mezi členskými státy;

e) postupné přijímání opatření k zavedení minimálních pravidel o znacích skutkových postat trestných činů a trestech v oblasti organizované trestné činnosti, terorismu a nedovoleného obchodu s drogami.“, Úřední věstník C 325 ze dne 24. 12. 2002.

³ FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S.: *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*, Praha: Linde, 2003, str. 44 a n.; POLÁK, P.: *Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejích finančních zájmů*, Masarykova Univerzita Brno, 2003, str. 9 a n.

⁴ Co se forem mezinárodní spolupráce v trestních věcech týče viz FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S. *ibidem*; POLÁK, P. *ibidem*.

Extradici se rozumí vydání osoby, jež je v jurisdikci státu, na jehož území se nachází (stát dožadovaný), státu příslušnému ji stíhat nebo na ní vykonat trest či ochranné opatření (stát dožadující), na jehož území a v jehož jurisdikci byla tato osoba obviněna nebo pravomocně odsouzena pro trestný čin.⁵

Dále je potřebné zmínit otázku *kompetencí Evropských společenství* (dále také ES) stejně jako *Evropské unie* (dále také EU) v oblasti mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. Obecně kompetence ES/EU vyplývají z primárního práva. Platí zde princip tzv. omezeného samostatného zmocnění⁶, kdy zákonodárné orgány ES potřebují k vydání normy výslovný kompetenční příkaz v zakládacích smlouvách.⁷ *Ve vztahu k trestnímu právu* jsou příslušná, níže uvedená zmocňovací ustanovení formulována příliš široce. Pokud bychom při jejich interpretaci vycházeli striktně z textu těchto ustanovení, mohlo by se zdát, že zahrnují i oprávnění činit opatření v oblasti trestního práva. Tato kompetence je však Evropským společenstvím dána pouze pro sankce, které vycházejí z prohibitivních a procedurálních pravidel ES a mají povahu správně právní.⁸ Trestní právo ve vlastním slova smyslu⁹ je z ní vyloučeno.

Zákonodárné a výkonné kompetence v oblasti trestního práva jsou považovány za výraz tradičního jádra vnitrostátní suverenity. Jelikož Evropská unie nedisponuje mezinárodněprávní subjektivitou, nesmí ani formulovat skutkové podstaty trestních činů (*jurisdiction to*

⁵ Viz FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S.: *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*, Praha: Linde, 2003, str. 50.

⁶ PIPEK, J.: Evropský modelový trestní zákon, *Právník*, 1999, č. 9, str. 830.

⁷ Viz. čl. 5 SEU; čl. 5 odst. 1, čl. 249 odst. 1 SES.

⁸ Např. čl. 81 a 82 SES a s tím související směrnice Rady č. 17/62, Úřední věstník 13, ze dne 21. 2. 1962, s. 204/62.

⁹ Tzn. Soubor trestněprávních norem jako projev trestněprávní jurisdikce – stanovit a nalézat právo a na jeho základě trestně stíhat a soudit trestné činy, spáchané na území suveréna. Poznámka autorky.

prescribe) a ani ukládat tresty (*jurisdiction to enforce*).¹⁰ Hlavní úloha je v této oblasti neustále dána národnímu trestnímu právu. Právo ES/EU může v tomto směru na národní právo odkázat.

Rada však může vydat směrnici, která by zavazovala členské státy k vydání trestně právních norem. Výše zmíněná skutečnost, že ES a EU nemají žádných kompetencí, které by je opravňovaly k tvorbě supranacionálních trestních sankcí, nevede nutně k tomu, že Společenství nemůže požádat členské státy k přijetí právních norem v oblasti národního trestního práva s určitým obsahem právě prostřednictvím směrnice. Sice Smlouva o založení Evropského společenství (dále jen SES) neobsahuje explicitně ustanovení, které by stanovilo tuto kompetenci Rady, v odborné literatuře se však často objevují stanoviska, že tato kompetence vyplývá z tzv. anexní kompetence, která již v ustanoveních SES přímo obsažena je. Takové kompetence vyplývají např. přímo z čl. 95 SES, který reguluje vydávání směrnic pro účely harmonizace určitých právních předpisů.

Závaznost právních aktů Rady je vůči národním zákonodárným orgánům problematická, neboť se jedná o orgán, který je složen ze zástupců jednotlivých vlád, nikoliv o orgán v pravém slova smyslu zákonodárný. Nutno ovšem připomenout, že při přijímání těchto právních aktů Radou má stále silnější pozici Evropský parlament, což podstatně redukuje tzv. deficit demokracie¹¹.

Nelze říci, že by se i přes určitý odpor členských států orgány ES nevyvíjely iniciativy k harmonizaci, či zlepšení spolupráce v trestních věcech. Např. *Evropská komise* začala v tomto směru rozhovory s příslušnými orgány členských států již v roce 1962. Dílčím úspěchem jejích snah pak bylo ujednání ministrů spravedlnosti

¹⁰ Srov. TIEDEMANN, K.: *Europäisches Gemeinschaftsrecht und Strafrecht*, *NJW*, 1993, Heft 1, s. 24 a n.

¹¹ Viz. čl. 251 SES – tzv. spolurozhodovací postup.

tehdejších šesti členských států v roce 1971 i společné zkoumání trestněprávních problémů v oblasti cla, daní, zemědělství a potravin.

Návrh Smlouvy o změně zakládajících smluv pro účely vydání společného pravidla k trestně právní ochraně finančních zájmů Společenství a k předcházení porušování ustanovení zmíněných smluv¹² byl však po předložení Radě dne 10. srpna 1976 členskými státy odmítnut.

Začátkem 90. let vzniká nová iniciativa, na jejímž základě byl proveden průzkum právních úprav v oblasti správního a trestního práva. Výsledkem bylo zjištění, že je potřebné normativně upravit ochranu finančních zájmů Evropských společenství jednotně ve všech členských státech. Povinnost všech členských států chránit zájmy Společenství prostřednictvím účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí, zdůraznil v roce 1989 ve své rozhodnutí *Evropský soudní dvůr* (dále také ESD)¹³.

Tato povinnost členských států byla konkretizována prostřednictvím Maastrichtské smlouvy v roce 1992, kde byla upravena i spolupráce mezi členskými státy k zajištění ochrany finančních zájmů v tehdejším čl. 209a SES¹⁴.

Na základě Hlavy VI. Smlouvy o Evropské unii navrhla Velká Británie v březnu 1994 přijmout společné opatření o ochraně finančních zájmů Společenství. V červenci 1994 předložila Komise návrh Úmluvy o ochraně finančních zájmů Společenství. Na základě rozhodnutí Rady ze dne 6. 12. 1994 o právní ochraně finančních zájmů Společenství¹⁵ vytvořily oba návrhy základ pro přijetí Úmluvy o ochraně finančních zájmů Společenství¹⁶. Tento proces můžeme

¹² Úřední věstník č. C 222 ze dne 22. září 1976, str. 2 a násl..

¹³ Rozhodnutí ESD ve věci Komise v. Řecko (č. 68/88 z 21. 9. 1989, SbSD. 1989, s. 2965).

¹⁴ Dnešní čl. 280 SES. Poznámka autorky.

¹⁵ Viz. Úřední věstník C 355, ze dne 14. 12. 1994.

¹⁶ Viz. Úřední věstník C 316 ze dne 27. 11. 1995.

považovat za příklad harmonizace v oblasti trestního práva hmotného v rámci ES/EU.¹⁷

I přes rozdíly ať již z hlediska výše zmíněné subjektivity, tak i níže uvedené právní závaznosti/nezávaznosti práva ES a práva EU, panuje mezi ES a EU ve skutečnosti vzájemná provázanost potvrzená zejména v ustanoveních SEU. Společná ustanovení (čl. 1-7), společné cíle (čl. 2) a jednotný institucionální rámec (čl. 3 odst. 2) toto jenom potvrzují. Nadto platí pro ES i EU také společná ustanovení SEU (čl. 46–53). Proto také *právo ES* (tzv. první pilíř) a *právo EU* (tzv. druhý a třetí pilíř) tvoří jednotný právní řád¹⁸ v tom smyslu, že by právo ES nemohlo bez práva EU existovat a obráceně¹⁹. To bylo potvrzeno rozhodovací praxí ESD, např. v rozhodnutí ve věci C-105/03, *Pupino*, v bodě č. 42, kde se praví, že:

„by bylo pro Unii obtížné plnit efektivně své poslání, pokud by zásada loajální spolupráce²⁰, která zejména znamená, že členské státy přijímají veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají z práva Evropské unie, neplatila rovněž v rámci policejní a soudní spolupráce v trestních věcech, která je ostatně zcela založena na spolupráci mezi členskými státy a orgány“²¹.

U *Rady Evropy* není žádných pochybností, co se její mezinárodněprávní subjektivity týče. Také mezinárodní smlouvy, které na její půdě vznikají, mají, jak bude ukázáno níže, jasné postavení v rámci mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech.

¹⁷ K Úmluvě byly přijaty dva protokoly: I. Protokol z 27. září 1996, úřední věstník C 313 ze dne 23. 10. 1996; II. Protokol z 19. června 1997, úřední věstník C 221 ze dne 19. 7. 1997. Poznámka autorky.

¹⁸ Propojenost je potvrzena i čl. 42 SEU, který je zmíněn níže. Poznámka autorky.

¹⁹ Tzv. „Einheits- und Verschmelzungsthese“, viz SATZGER, H.: Die Europäisierung des Strafrechts, *Ius criminale*, 2001, Svazek 8, str. 18-19.

²⁰ Tato zásada je obsažena v čl. 10 SES. Poznámka autorky.

3. Úloha Rady Evropy v justiční spolupráci v trestních věcech

Rada Evropy je mezinárodní organizací regionální povahy. Byla zřízena v roce 1949 s cílem vytvořit užší jednotu mezi členskými státy, čímž má dojít k zabezpečení ochrany ideálů a zásad, které tvoří společné dědictví všech evropských států.²²

Jednota mezi členskými státy by měla být dosažena mj. uzavíráním mezinárodních dohod a společným postupem členských států Rady Evropy ve věcech hospodářských, sociálních, kulturních a v oblasti vědeckého výzkumu.²³

Hlavním smyslem činnosti Rady Evropy je především zajištění ochrany lidských práv, prosazování principů parlamentní demokracie a právního státu v členských státech.

Rada Evropy se proto snaží o vytvoření rámce mezinárodní spolupráce mezi členskými státy. Přispívá k harmonizaci právních systémů členských států, pomáhá jim modernizovat jejich instituce a zajistit, aby jejich právní systémy sloužily demokracii, zefektivňovaly justici a řešily nové právní problémy²⁴. Posiluje roli mezinárodního práva veřejného a přispívá k jeho rozvoji zejména přijímáním právních dokumentů a vytváří kontrolní mechanismy pro zajištění jejich dodržování.

²¹ Rozhodnutí ESD ve věci C-105/03 ze dne 16. června 2005, Pupino, par. 42. Zdroj: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex> (stav k 27. 2. 2006).

²² Statut Rady Evropy z 5. května 1949, čl. 1 písm. a). Zdroj: *Europa-Recht*, Textausgabe mit einer Einführung von Professor Dr. Claus Dieter Classen, Beck-Texte im dtv, Deutscher Taschenbuch Verlag, 16., neubearbeitete Auflage, 2000, s. 570.

²³ *Ibidem*, čl. 1 písm. b).

²⁴ Např. Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva (European Commission for Democracy through Law, tzv. Venice Commission - Benátská komise) je fórum Rady Evropy, kde mohou státy společně využívat informace a projednávat ústavní záležitosti, nápady a projekty v této oblasti. Komise připravuje ústavní studie, zprávy a publikace. K jejím činnostem též patří poradenství o přijímání ústav, ať už nových či revidovaných, příprava posudků o interpretaci základních národních a mezinárodních právních dokumentů a pomoc při řešení otázek volebního práva. Zdroj: <http://www.radaevropy.cz> (stav k 27. 2. 2006).

K dosažení výše zmíněných cílů jsou v Radě Evropy činné její orgány (Výbor ministrů, Parlamentní shromáždění, mezinárodní Sekretariát). Rada Evropy využívá pro tyto cíle i nástrojů jako:

- program mezivládní činnosti, který připravuje právní dokumenty, včetně *úmluv* (ty jsou závazné pro členské i nečlenské státy, jež takové dokumenty ratifikovaly) a *doporučení* (právně nezávazné dokumenty, mající však značnou morální a politickou sílu²⁵);

- program spolupráce k posílení zákonnosti, který podporuje členské a kandidátské státy v jejich institucionálních, právních a administrativních reformách a v přípravě právníků v oblasti evropských norem a předpisů²⁶.

V roce 1950 přijaly členské státy Rady Evropy Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také EÚLP), jež se stává důležitým mezníkem v zajištění ochrany lidských práv na evropském kontinentu zejména tím, že vytvořila účinný a první mechanismus ochrany prostřednictvím *Evropského soudu pro lidská práva* (dále jen ESLP)²⁷. V čl. 1 EÚLP zavazuje smluvní strany zajistit práva a svobody pro všechny osoby podléhající výkonu jejich jurisdikce. Nositelem práv a svobod v EÚLP obsažených je tedy každý – státní příslušník, cizinec, osoba bez státní příslušnosti.

Stížnosti k ESLP mohou podat nejen státy a jednotlivci, ale i nevládní organizace nebo skupina jednotlivců považujících se za

²⁵ Viz POTOČNÝ, M.: *Mezinárodní právo veřejné, Zvláštní část*, Praha: C.H.Beck, 1. vydání, 1996, str. 216 a n.

²⁶ Viz ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P.: *Mezinárodní právo veřejné*, Praha: Eurolex Bohemia, 2003, str. 486 a n.; <http://www.radaevropy.cz> (stav k 27. 2. 2006).

²⁷ Kontrolu nad dodržováním lidských práv a svobod zaručených Úmluvou prováděly od přijetí Úmluvy tři instituce: Evropská komise pro lidská práva (zřízená v roce 1954, zrušena 11. Protokolem z roku 1994, který vstoupil v platnost 1. 11. 1998), Evropský soud pro lidská práva (zřízený v roce 1959), Výbor ministrů Rady Evropy. Poznámka autorky.

poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou jednou z Vysokých smluvních stran²⁸.

ESLP svými rozhodnutími přispívá k správné aplikaci a interpretaci jednotlivých ustanovení EÚLP, a tím k zajištění práv a svobod smluvními stranami. Přestože ESLP není zplnomocněn rušit, měnit, revidovat rozhodnutí národních soudů, projednat rozhodnutý případ znovu, anulovat národní zákony, či obecně provádět jakékoliv zásahy do vnitrostátního právního řádu jednotlivých států, jeho rozhodovací činnost má velký význam.

Oblasti, která je předmětem této práce, se ve svých rozhodnutích může ESLP věnovat pouze v rozsahu EÚLP. V úvahu přicházejí čl. 5. Úmluvy – právo na svobodu a osobní bezpečnost, čl. 6 Úmluvy – právo na spravedlivý proces jak ve věcech civilních, tak ve věcech trestních, čl. 13 Úmluvy – právo na právní prostředky nápravy před národním orgánem, a Protokol č. 7 k EÚLP roku 1984²⁹.

Za výkon rozhodnutí ESLP je odpovědný *Výbor ministrů Rady Evropy*. Jakmile tedy ESLP vynese rozsudek, přechází odpovědnost na Výbor ministrů, který má za úkol dohlížet na výkon rozhodnutí a zajistit provedení spravedlivého zadostiučinění, které může mít i formu proplacení odškodného. Jestliže dotčený stát odmítne podřídit se rozhodnutí ESLP, dopouští se porušení čl. 3 Statutu Rady Evropy. Výbor ministrů tak může na základě čl. 8 Statutu Rady Evropy pozastavit právo daného státu na zastoupení v tomto orgánu, ba dokonce vyloučit tento stát z Rady Evropy.

Text Úmluvy je dle výše naznačených důvodů určující nejen pro přijímání dalších úmluv Rady Evropy, ale i pro přijímání právních

²⁸ Viz. čl. 1 Jednacího řádu Evropského soudu pro lidská práva z 1. 11. 2003. Zdroj: http://www.radaevropy.cz/dokumenty//soud_jr.doc (stav k 27. 2. 2006).

aktů EU³⁰. Evropská unie ve velké míře vychází při tvorbě právních aktů z již existujících mezinárodních smluv Rady Evropy a pro účely EU je buďto zcela nahrazuje novými dokumenty nebo doplňuje. Ne jinak je to i v případě Evropské úmluvy o vydávání z roku 1957 a Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních v roce 1959.

Těmito úmluvami Rada Evropy zahájila proces tvorby tzv. evropského právního prostoru (*European Judicial Area*) v oblasti trestně právní spolupráce v Evropě.

Mezinárodní smlouvy Rady Evropy, které upravují mezinárodní právní pomoc v trestních věcech, představovaly donedávna základ pro realizaci mezinárodní právní pomoci mezi členskými státy Rady Evropy. Jejich přínosem byla zejména unifikace mezinárodní právní pomoci v Evropě.

²⁹ V platnost vstoupil dne 1. 11. 1988. Poznámka autorky. Zdroj: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=GER> (stav k 27. 2. 2006).

³⁰ Viz. čl. 6 SEU. Poznámka autorky.

3. 1. Evropská úmluva o vydávání z roku 1957³¹

Dlouhou dobu se extradice uskutečňovala mezi státy bez smluvního základu. Sjednáním zprvu převážně bilaterálních smluv došlo k explicitnímu zformulování zásad extradice: zásada oboustranné trestnosti, zásada vzájemnosti, zásada speciality, zásada nevydávání vlastního občana, zásada nevydávání pachatelů politických trestních činů, fiskálních a vojenských deliktů a při hrozbě uložení trestu smrti.

Evropská úmluva o vydávání (dále jen Úmluva o vydávání), sjednaná v roce 1957 je první mnohostrannou úmluvou o extradici v Evropě. Nahrazuje staré i nové dvoustranné úmluvy, neboť smluvní strany mohou sjednávat mezi sebou dvoustranné nebo mnohostranné dohody pouze k doplnění ustanovení Úmluvy o vydávání nebo aby napomáhaly použití zásad, které v Úmluvě o vydávání obsaženy.

Úmluva o vydávání vedla k harmonizaci a modernizaci extradičního řízení v Evropě, i když v omezené míře, neboť kterákoliv smluvní strana může při podpisu Úmluvy o vydávání nebo při uložení své ratifikační listiny nebo listiny o přístupu učinit výhrady ke kterémukoliv ustanovení nebo ustanovením Úmluvy.

Z pohledu ochrany lidských práv obsahuje Úmluva o vydávání ustanovení, která jednak potvrzují výše zmíněné extradiční zásady a jednak tímto zajišťují práva osoby dotčené extradicí (tedy práva obviněného nebo odsouzeného).

Např. článek 3 Úmluvy o vydávání představuje výjimku z tzv. *extradičních trestních činů*, které jsou stanoveny v čl. 2 Úmluvy o vydávání. Tato výjimka má podobu:

³¹ Sdělení FMZV č. 549/1992 Sb., ve znění dodatku č. 2/1996 Sb..

- vyloučení extradice v případě politického trestného činu nebo trestného činu, který s trestným činem politickým souvisí (čl. 3 odst. 1);

- rozšíření ochrany poskytované dotčené osobě v případě, kdy je žádost o vydání podána pro spáchaný obecný trestný čin, avšak dožádaná strana má vážné důvody se domnívat, že žádost byla podána za účelem stíhat nebo potrestat danou osobu z důvodů její rasy, náboženství, národnosti nebo politických názorů, nebo že postavení této osoby by pro některý z těchto důvodů mohlo vyvolat předpojatost u strany dožadující (čl. 3 odst. 2).

Problémem je definice pojmu *politický trestný čin*. Úmluva o vydávání ve svém čl. 3 odst. 3 potvrdila jí předcházející historické události a vyloučila z pojmu politický trestný čin atentát nebo pokus o něj na hlavu státu nebo člena její rodiny. Kategorie *politický trestný čin* byla negativně vymezena prostřednictvím Dodatkového protokolu k Úmluvě o vydávání z 15. 10. 1975³².

Podle čl. 1 tohoto Dodatkového protokolu nebudou při uplatňování čl. 3 Úmluvy o vydávání považovány za politické trestné činy následující:

a) zločiny proti lidskosti uvedené v Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia, přijaté 9. prosince 1948 Valným shromážděním OSN;

b) trestné činy uvedené v čl. 50 Ženevské úmluvy z roku 1949 o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, v čl. 51 Ženevské úmluvy z roku 1949 o zlepšení osudu zraněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři, v čl. 130 Ženevské úmluvy z roku 1949 o zacházení s válečnými zajatci a v čl. 147 Ženevské úmluvy z roku 1949 o ochraně osob za války;

c) jakákoliv obdobná porušení válečných zákonů platných za účinnosti tohoto Protokolu a v té době existujících válečných zvyklostí, která již nejsou stanovena ve shora uvedených ustanoveních Ženevských úmluv.

Z dalších záruk poskytnutých Úmluvou o vydávání dotčené osobě je možné zmínit např. čl. 8 Úmluvy, podle kterého může dožádaný stát odmítnout vydání žádané osoby, jestliže již příslušné orgány tohoto státu vedou proti ní trestní stíhání pro trestný čin nebo trestné činy, pro které se o vydání žádá (překážka věci zahájené - *litispendence*). Podle čl. 9 Úmluvy nebude vydání povoleno v případech, kdy příslušné orgány dožádané strany vynesly konečné rozhodnutí v řízení proti žádané osobě o trestném činu nebo trestných činech, pro které se o vydání žádá (překážka věci rozhodnuté - *res iudicata*). Stejně tak může být vydání odmítnuto, pokud se příslušné orgány dožádané strany již rozhodly nezahajovat nebo zastavit trestní stíhání pro stejný trestný čin nebo trestné činy (potvrzení principu *ne bis in idem*). Úmluva pamatuje na možnost promlčení trestného činu, když stanoví, že vydání nebude povoleno, pokud žádaná osoba nemůže být podle právního řádu dožadující nebo dožádané strany trestně stíhána nebo potrestána v důsledku promlčení.³³ Čl. 9 opětovně doplňuje již výše zmíněný Dodatkový protokol k Úmluvě o vydávání a rozšiřuje princip *ne bis in idem* pro případ nevydání osoby, bylo-li ve třetím státě, který je smluvní stranou Úmluvy o vydávání, již vyneseno konečné rozhodnutí v řízení o trestném činu nebo činech, pro něž se vydání žádá, a:

- a) osoba byla uvedeným rozhodnutím zproštěna viny;
- b) uložený trest odnětí svobody nebo jiné uložené opatření:

³² Sdělení MZV č. 29/1997 Sb..

- (i) bylo zcela vykonáno;
- (ii) podléhá zcela nebo z nevykonané části milosti nebo amnestii;

c) soud uznal obžalovaného vinným a upustil od potrestání.

V dalším odstavci čl. 2 Dodatkového protokolu k Úmluvě o vydávání jsou pak stanoveny výjimky z naznačeného rozšíření principu *ne bis in idem* určené intenzitou vztahu spáchaného činu nebo dotčené osoby k dožadujícímu státu (čin byl namířen proti veřejnému činiteli nebo veřejné instituci v dožadujícím státě; osoba, proti které byl vynesena rozsudek, má sama postavení veřejného činitele v dožadujícím státě).

Důležitým ustanovením Úmluvy o vydávání z pohledu dotčené osoby je čl. 11. Ten stanoví, že pokud je možno podle právního řádu dožadující strany za trestný čin, pro který se o vydání žádá, uložit *trest smrti* a pokud právní řád dožádané strany pro takový trestný čin trest smrti nestanoví nebo není obvykle vykonáván, vydání může být odmítnuto, pokud dožadující strana neposkytne takové ujištění, které dožádaná strana bude považovat za dostačující, že trest smrti nebude vykonán. Úmluva je i z tohoto pohledu založena na vzájemném respektu právního řádu jak dožadujícího, tak i dožádaného státu.

Druhý doplňující protokol k Úmluvě o vydávání z 17. 3. 1978³⁴ obsahuje ustanovení, která opětovně rozšiřují možnosti záruk při vydávání pro dotčenou osobu. Dožádaný stát je oprávněn podle čl. 3 Druhého protokolu odmítnout vydání v případě, kdy podle jeho názoru v dotčeném trestním řízení, které probíhalo v nepřítomnosti obžalovaného, nebyla zajištěna minimální práva obhajoby přiznaná každému obviněnému. Vydání je možné povolit, jestliže dožadující strana poskytne pro dožádanou stranu postačující ujištění o tom, že

³³ Viz. čl. 10 Evropské úmluvy o vydávání, Sdělení FMZV č. 549/1992 Sb., ve znění dodatku č. 2/1996 Sb..

žádané osobě zaručí právo na nové trestní řízení, ve kterém budou zajištěna práva obhajoby.

Vydání je také podle Druhého protokolu zakázáno v případě trestných činů, na které se vztahuje amnestie vyhlášená v dožádaném státě, pokud spadá trestní stíhání jurisdikci státu dožádaného.

Úmluva o vydávání je v platnosti téměř padesát let a byla několikrát pozměněna. Díky doplňujícím protokolům k Úmluvě o vydávání došlo k oslabení tradičních principů extradičního práva:

- omezení kategorie politických trestných činů;
- omezení kategorie fiskálních trestných činů;
- rozšíření překážek extradice;
- omezení podmínky oboustranné trestnosti.

3.1.1. Mezinárodní úmluvy doplňující Úmluvu o vydávání z roku 1957

I.

Na Úmluvu o vydávání navazují, jak bylo výše již zmíněno, další mezinárodní úmluvy. Co se *definice politických trestných činů* týče, má velký význam na negativním vymezení tohoto nejasného, avšak z lidskoprávního hlediska pro extradici důležitého pojmu, *Evropská úmluva o potlačování terorismu* (dále jen Úmluva o potlačování terorismu), sjednaná dne 27. 1. 1977³⁵. Ta ve smyslu čl. 3 mění Úmluvu o vydávání v rozsahu, v němž s ní není slučitelná.

Na základě čl. 1 Úmluvy o potlačování terorismu nebude smluvními státy pro účely vydávání považován za politický trestný

³⁴ Sdělení MZV č. 30/1997 Sb..

³⁵ Sdělení FMZV č. 552/1992 Sb. z 9. 12. 1992.

čin, za trestný čin s politickým trestným činem související, ani za trestný čin spáchaný z politických pohnutek:

- a) trestný čin spadající do působnosti Úmluvy o potlačování protiprávního zmocnění se letadel, podepsané v Haagu 16. 12. 1970;
- b) trestný čin spadající do působnosti Úmluvy o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví, podepsané v Montrealu 23. 9. 1971;
- c) závažný trestný čin zahrnující útok na život, tělesnou integritu nebo svobodu osob požívajících mezinárodní ochrany, včetně diplomatických zástupců;
- d) trestný čin zahrnující únos, braní rukojmí nebo svévolné zadržování;
- e) trestný čin zahrnující použití bomb, granátů, raket, automatických střelných zbraní nebo dopisů a balíků s výbušnou náplní, pokud jejich použití představuje ohrožení osob;
- f) pokus o spáchání uvedených trestných činů nebo účast na nich jako spolupachatel nebo pomocník osoby, která spáchá nebo se pokusí spáchat takový trestný čin.

Podle čl. 2 Úmluvy o potlačování terorismu se může smluvní strana rozhodnout, že pro účely vydávání mezi smluvními státy nebude považovat za politický trestný čin, za trestný čin s takovým činem související nebo za trestný čin spáchaný z politických pohnutek, jiný závažný násilný trestný čin, který není uveden v čl. 1 této Úmluvy a je namířen proti životu, tělesné integritě nebo osobní svobodě. Stejně se bude postupovat v případě závažného trestného činu, zahrnujícího jednání proti majetku, který není uveden v čl. 1 Úmluvy, pokud jednání způsobilo hromadné ohrožení osob, a v případě pokusu o spáchání uvedeného trestného činu nebo účasti na

něm jako spolupachatel nebo pomocník osoby, která spáchá nebo se pokusí spáchat takový trestný čin.

II.

Další úmluva, která navazuje na Úmluvu o vydávání a která se v některých svých člancích (čl. 59- 66, vydávání osob) věnuje extradici, je *Dohoda podepsaná 19. 6. 1990* v Schengenu mezi Belgickým královstvím, Spolkovou republikou Německo, Lucemburským velkovévodstvím a Nizozemským královstvím k provedení dohody podepsané 14. června 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích (dále jen *Schengenská prováděcí dohoda*)³⁶.

Čl. 60 Schengenské prováděcí dohody upravuje možnou aplikaci Úmluvy o vydávání na vztahy mezi dvěma smluvními stranami, z nichž jedna není smluvní stranou Úmluvy o vydávání.

Francouzská republika se v čl. 61 Schengenské prováděcí dohody zavázala, že bude vydávat osoby, proti kterým je vedeno trestní řízení pro trestné činy, které mohou být podle francouzských zákonů potrestány odnětím svobody nebo jiným nápravným opatřením s horní hranicí nejméně 2 roky, a podle zákonů dožadující smluvní strany odnětím svobody nebo jiným nápravným opatřením s horní hranicí nejméně 1 rok.

Podle čl. 62 odst. 2 nebude amnestie vyhlášená dožádanou smluvní stranou na překážku vydání osoby, pokud trestný čin nepodléhá pravomoci soudu dožádané smluvní strany.

Čl. 63 rozšiřuje extradici na případy finančních a celních trestných činů uvedených v čl. 50 odst. 1 Schengenské prováděcí dohody (nepřímá práva, DPH, celní práva).

³⁶ Příloha Mezinárodní politiky č. 2/2001.

Čl. 65 stanovil pro extradici v režimu Schengenské prováděcí dohody meziministerský styk. Nevylučuje však ani styk diplomatický pro předávání žádostí o vydání osob a jejich přepravu.

Z hlediska zajištění lidských práv osoby vydávané je významný čl. 66. Jestliže totiž vydání určité osoby není jednoznačně zakázáno právem dožádané smluvní strany, tato strana může povolit vydání bez formálního postupu za podmínky, že s tím stíhaná osoba vyjádří souhlas prohlášením před soudcem poté, co byla tímto soudcem vyslechnuta a poučena o svém právu na provedení oficiálního vydání. Během výslechu má dotčená osoba právo na obhájce. Dotčená osoba nemůže vzít své prohlášení, ve kterém se vzdává možnosti oficiálního vydání, zpět.

III.

K mezinárodním úmluvám, které byly sjednány mezi členskými státy EU a které měly za úkol zejména doplnit, či zjednodušit Úmluvu o vydávání z roku 1957 patří zejména:

a) *Úmluva z 10. března 1995 vztahující se ke zjednodušenému extradičnímu řízení mezi jednotlivými členskými státy EU* (dále jen EU úmluva o zjednodušeném extradičním řízení).³⁷

Pro zjednodušené extradiční řízení stanovila tato úmluva dvě podmínky – souhlas dožádaného státu a dotčené osoby. Jakmile dojde ke splnění těchto obligatorních podmínek, jsou smluvní státy povinny se řídit při vydávání dotčených osob v rámci EU touto mezinárodní smlouvou za předpokladu, že je pro členské státy smlouva platná.

Souhlas dotčené osoby či případné odmítnutí souhlasu se zjednodušeným extradičním řízením musí být podle úmluvy vyjádřen

v souladu se *zásadou speciality* a před kompetentními orgány dožádaného státu.

Úmluva předvídá i případy, kdy se zásada speciality, podle níž může být osoba stíhána pouze pro trestné činy, pro které byla vydána, nepoužije. Každý členský stát může podle čl. 9 EU úmluvy o zjednodušeném řízení učinit při uložení ratifikačních listin, listin o přijetí, schválení, přístupu nebo v jakékoli době prohlášení, že nebudou platit ustanovení čl. 14 Úmluvy o vydávání, jestliže vydávaná osoba souhlasí (v souladu s čl. 7 EU úmluvy o zjednodušeném vydávání - podmínky, za kterých musí být učiněn souhlas se zjednodušeným řízením a vzdání se zásady speciality):

- a) s extradicí,
- b) s extradicí a výslovně odmítne mít prospěch ze zásady speciality.

Dále je podle čl. 9 Úmluvy potřeba, aby členský stát učinil při uložení ratifikačních listin, listin o přijetí, schválení či přístupu prohlášení, že se za výše stanovených podmínek zásada speciality upravená v čl. 14 Úmluvy o vydávání nepoužije.

Smluvní strana – dožádaný stát musí učinit příslušná opatření, aby bylo zajištěno, že souhlas anebo odmítnutí takového souhlasu byly provedeny za takových podmínek, za kterých je zřejmé, že tyto úkony byly dotčenou osobou učiněny dobrovolně a s plným vědomím následků, které z nich vyplývají³⁷. Dotčená osoba má právo na právního zástupce. Souhlas či odmítnutí souhlasu jsou neodvolatelné.

Z pohledu ochrany práv požadované osoby je důležité, že pro jednotlivé úkony ze strany orgánů dožádaného a dožadujícího státu

³⁷ Úřední věstník č. C 78 z 30. 3. 1995, s. 2-10.

³⁸ Viz. čl. 7 Úmluvy, Úřední věstník č. C 78 z 30. 3. 1995, s. 2-5.

jsou stanoveny lhůty. Sdělení rozhodnutí o vydání se musí uskutečnit nejpozději do 20 dnů následujících po učinění souhlasu dotčené osoby (čl. 10 odst. 2). Předání se uskuteční do 20 dnů od udělení předběžného sdělení (čl. 11 odst. 1). Jedinou výjimkou pro nedodržení těchto lhůt jsou pouze nepředvídatelné okolnosti. Při jejich nedodržení je pak požadovaná osoba propuštěna na území dožádaného státu (čl. 11 odst. 2).

Ve vztahu k Úmluvě o vydávání z roku 1957 platí, že ustanovení Úmluvy o vydávání, která chybí v EU úmluvě o zjednodušeném extradičním řízení, zejména ta, která se týkají podmínek vydání, zůstávají nadále platná.

Aby Úmluva vstoupila v platnost je potřeba její ratifikace všemi členskými státy Unie. Do doby vstupu v platnost může každý členský stát během ratifikace anebo v každém jiném okamžiku prohlásit, že tato Úmluva se může aplikovat vzhledem k němu, k jeho vztahům s členskými státy, které učinily stejné prohlášení 90 dnů po učinění prohlášení (čl. 16 odst. 3).

Přesto, že EU úmluva o zjednodušeném extradičním řízení přinesla řadu zásadních změn a doplnění ve vztahu k Úmluvě o vydávání z roku 1957, kterými patrně chtěli autoři reagovat na nový vývoj v oblasti extradičního řízení, setkala se s velmi vlažným přijetím ze strany členských států EU. Svědčí o tom skutečnost, že do dnešního dne úmluva nevstoupila v platnost a členské státy se raději, možná i poučení z tohoto vývoje, rozhodly pro zavedení zcela nové procedury, která bude předmětem rozboru níže, procedury předávání na základě evropského zatýkacího rozkazu.

b) *Úmluva o vydávání mezi členskými státy EU z 27. 9. 1996* (dále jen EU úmluva o vydávání).³⁹

Podle čl. 1 této Úmluvy je jejím cílem doplnit ustanovení a zjednodušit aplikaci následujících úmluv:

- a) Evropské úmluvy o vydávání z roku 1957,
- b) Evropské úmluvy o potlačování terorismu z roku 1977,
- c) Schengenské prováděcí úmluvy z roku 1990,
- d) první kapitoly Smlouvy o vydávání a vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi státy Beneluxu z roku 1962 ve znění Protokolu z roku 1974 (dále jen Úmluva mezi státy Beneluxu).

Nedotčená však zůstávají jak příznivější ustanovení bilaterálních a multilaterálních smluv mezi členskými státy, tak i příznivější ustanovení jednotných nebo recipročních právních předpisů stanovících výkon příkazu k zatčení vydaného jedním členským státem na území jiného členského státu ve smyslu čl. 28 odst. 3 Úmluvy o vydávání z roku 1957.⁴⁰ EU úmluva o vydávání je pouhým doplněním výše zmíněných mezinárodních úmluv, neobsahuje ve svých ustanoveních závazek vydávat a sama nemůže být právním základem pro extradici. Evropská úmluva o vydávání a úmluva uzavřená mezi státy Beneluxu jsou ve vztahu k EU úmluvě o vydávání označovány za „mateřské úmluvy“.⁴¹ Jelikož se jedná o doplňující úmluvu, jak již bylo vícekrát řečeno, tak v případě vzniku

³⁹ Úřední věstník č. 313 z 23. 10. 1996, s. 12-23.

⁴⁰ Např. Úmluva mezi státy Beneluxu stanoví oproti čl. 2 EU úmluvy o vydávání horní hranici trestu, kterou předvidá právní řád dožadujícího státu, na šest měsíců. Tímto má toto ustanovení aplikační přednost před čl. 2 EU úmluvy o vydávání, pokud se jedná o vydávání mezi státy Beneluxu. Poznámka autorky.

⁴¹ Viz. Übereinkommen über die Auslieferung zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union - Erläuternder Bericht (vom Rat am 26. Mai 1997 gebilligter Text), *Amtsblatt Nr. C 191 vom 23/06/1997 S. 0013 – 0026*.

kolize mezi ustanoveními mateřských úmluv a EU úmluvy o vydávání má aplikační přednost EU úmluva o vydávání.

EU úmluva o vydávání přináší následující doplnění a změny:

a) rozšiřuje tzv. *extradiční trestné činy* ve smyslu čl. 2 Evropské úmluvy o vydávání o trestné činy, pro které je možné podle právního řádu dožadujícího státu stanovit trest odnětí svobody nebo ochranné opatření, jehož horní hranice je nejméně 1 rok a ve státě dožádaném nejméně 6 měsíců. Takové ustanovení potvrzuje *zásadu oboustranné trestnosti*, která je obsažená již v „mateřských úmluvách“.

b) V čl. 5 odst. 1 stanoví, že dožádaný členský stát nemůže považovat žádný trestný čin za *politický trestný čin*, za trestný čin s politickým trestným činem související, ani za trestný čin spáchaný z politických pohnutek, a tím vyloučit vydání požadované osoby. Cit. odst. 1 přebírá v plném znění čl. 1 Úmluvy o potlačování terorismu. Neobsahuje ovšem omezující seznam trestných činů, proto má přednost před čl. 3 odst. 1 Úmluvy o vydávání a čl. 3 odst. 1 Úmluvy mezi státy Beneluxu, tak jako před čl. 1 a 2 Úmluvy o potlačení terorismu.

Členský stát ovšem může výhradou omezit použití tohoto ustanovení pouze na trestné činy uvedené v čl. 1 a 2 Úmluvy o potlačování terorismu a na trestné činy spolčení či sdružení za účelem spáchání těchto trestných činů.

Právo dožádaného státu nevydat osobu, domnívá-li se, že žádost o vydání pro obecný trestný čin nebo pro čin dle čl. 1 a 2 Úmluvy o potlačování terorismu byla podána za účelem stíhat nebo potrestat danou osobu z důvodů její rasy, náboženství, národnosti nebo politických názorů, nebo že postavení této osoby by pro některý z těchto důvodů mohlo vyvolat předpojatost, zůstalo zachováno.

Výhrady, učiněné na základě čl. 13 Úmluvy o potlačování terorismu – politická povaha některého trestného činu podle čl. 1 Úmluvy o potlačování terorismu⁴² – se na vydávání mezi členskými státy EU neuplatní. Je to projev vzájemné důvěry ve fungující spravedlnost v členských státech EU a ochoty členských států bojovat společně proti terorismu. Ve smyslu výše řečeného má čl. 5 odst. 1 EU úmluvy o vydávání aplikační přednost před čl. 3 odst. 1 Evropské úmluvy o vydávání, čl. 3 odst. 1 Úmluvy mezi státy Beneluxu a čl. 1 a 2 Evropské úmluvy o potlačování terorismu.⁴³

c) Jelikož bylo praxí i teorií zjištěno, že mezi členskými státy panuje značná nejednotnost v národních trestněprávních úpravách trestného činu spolčení či sdružení pro účely spáchání trestného činu, což při vydávání osob pro tento trestný čin vyvolávalo nemalé problémy, byl do EU úmluvy o vydávání zahrnut čl. 3, který *omezuje princip oboustranné trestnosti* právě při spáchání trestného činu „spolčení či sdružení pro účely spáchání trestného činu“.

Čl. 3 odst. 1 EU úmluvy o vydávání omezuje princip oboustranné trestnosti u spolčení nebo sdružení pro účely spáchání trestného činu, které je v dožadujícím státě trestné pod sazbou s horní hranicí trestu nejméně jeden rok. U těchto trestných činů nelze vydání odmítnout z toho důvodu, že toto jednání není v dožádaném státě trestné, pokud spolčení či sdružení:

⁴² Čl. 13 Evropské úmluvy o potlačování terorismu z roku 1977 zní: „Každý stát může při podpisu nebo při uložení své ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo o schválení prohlásit, že si vyhrazuje právo odmítnout vydání, pokud jde o kterýkoli trestný čin uvedený v čl. 1, jenž považuje za politický trestný čin, za trestný čin s politickým činem související nebo za trestný čin spáchaný z politických pohnutek, za předpokladu, že se zaváže, že při posuzování povahy trestného činu vezme náležitě na zřetel všechny osobitně závažné aspekty trestného činu včetně toho, že:

a) představoval hromadné ohrožení života, tělesné integrity nebo svobody osob nebo
b) postihl osoby, jež neměly co do činění s pohnutkami, kterými byl motivován; nebo
c) ke spáchání trestného činu bylo použito krutých a proradných prostředků“.

Sdělení FMZV č. 552/1992 Sb. z 9. 12. 1992

⁴³ Viz. Übereinkommen über die Auslieferung zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union - Erläuternder Bericht (vom Rat am 26. Mai 1997 gebilligter Text), *Amtsblatt Nr. C 191 vom 23/06/1997 S. 0013 – 0026.*

1. směřovalo ke spáchání jednoho či více trestných činů uvedených v čl. 1 a 2 Evropské úmluvy o potlačování terorismu nebo

2. směřovalo ke spáchání jakéhokoli jiného trestného činu s minimální sazbou odnětí svobody jeden rok v oblasti obchodování s drogami či jiných forem organizovaného zločinu, násilí proti životu, fyzické integritě či svobodě osoby či obecného ohrožení osob.

Podle čl. 3 odst. 3 EU úmluvy o vydávání může členský stát vůči odst. 1 tohoto článku učinit výhradu neaplikovat toto ustanovení nebo je aplikovat za určitých podmínek. Jestliže je takováto výhrada učiněna, musí daný členský stát umožnit vydání za běžných podmínek ve smyslu čl. 2 odst. 2 EU úmluvy o vydávání a vydat osobu, která přispěla ke spáchání jednoho či více zmíněných trestných činů skupinou osob jednajících se společným cílem, i když se daná osoba přímo neúčastní spáchání takového či takových trestných činů, přičemž příspěvek této osoby bylo učiněno úmyslně a při současné vědomosti o cíli a obecné zločinné činnosti skupiny nebo o úmyslu skupiny spáchat jeden či více zmíněných trestných činů.

Výjimečné omezení zásady oboustranné trestnosti je podle čl. 3 odst. 1 činěno pro potrestání případů zvláště těžkých trestných činů – teroristických trestných činů, trestných činů spadajících do pojmu organizovaný zločin jako obchodování s drogami nebo násilné trestné činy.

Zločinné spolčení či sdružení není v čl. 3 definováno, jelikož postačí, když trestný čin, který je předmětem žádosti o vydání, vykazuje znaky odpovídající skutkové podstatě trestného činu „zločinné spolčení či sdružení“ podle právních předpisů dožadujícího členského státu. Jakákoliv přesnější definice by byla omezujícím faktorem.

Dalšími ustanoveními úmluvy, které *omezují princip oboustranné trestnosti*, jsou čl. 8 (promlčení) a čl. 9 (amnestie) EU úmluvy o vydávání.

Čl. 8 stanoví, že vydání není možné odmítnout z důvodu promlčení trestního stíhání nebo trestu podle právního řádu dožádaného členského státu. Od aplikace tohoto ustanovení však může dožádaný stát odhlédnout, jestliže trestný čin, který je předmětem žádosti o vydání, spadá do jeho jurisdikce.

Vydání nebude podle čl. 9 provedeno, jestliže se na trestný čin, který je předmětem žádosti o vydání, vztahuje v dožádaném státě amnestie za předpokladu, že takový trestný čin spadá do jurisdikce dožádaného státu.

Čl. 9 je článkem novým ve vztahu k Evropské úmluvě o vydávání a k Úmluvě mezi státy Beneluxu. Obsahuje ale úpravu, která je obsažena již v čl. 4 Druhého protokolu k Úmluvě o vydávání a plně koresponduje i s čl. 62 odst. 2 Schengenské prováděcí smlouvy.

Koncept zohlednění jurisdikce dožádaného státu, obsažený jak v čl. 8, tak v čl. 9 má podle autorů úmluvy zajistit ulehčení vydávání mezi členskými státy EU.

d) Zatímco Evropská úmluva o vydávání ve svém čl. 6 umožňuje odmítnutí vydání pokud se jedná o vlastního státního příslušníka a Úmluva mezi státy Beneluxu *vydání vlastního státního příslušníka* výslovně vylučuje, EU úmluva o vydávání v čl. 7 tuto možnost připouští – vydání nemůže být odmítnuto z důvodu, že požadovaná osoba je občanem dožádaného státu ve smyslu čl. 6 Evropské úmluvy o vydávání. To je možné označit jako významný krok vpřed v rámci extradičního práva, neboť odstraňuje jednu z tradičních překážek vydání mezi členskými státy.

Odst. 2 předvídá možnost členského státu učinit výhradu, neboť v řadě členských států EU je zákaz vydání vlastního státního příslušníka upraven ústavními či zákonnými normami, které vychází z dlouholeté praxe, tradice a historie daného státu. Členské státy mohou učinit výhradu na dobu pěti let od účinnosti EU úmluvy o vydávání, a dále ji vždy na stejnou dobu obnovovat způsobem, stanoveným v následujícím článku úmluvy.

Obsahem výhrady může být prohlášení, kterým členský stát odmítá možnost vydání vlastního občana nebo souhlasí s vydáním vlastního občana při stanovení určitých podmínek. Například může členský stát prohlásit, že vydá své občany jen k účelům trestního stíhání za předpokladu, že v případě odsouzení dotčené osoby bude tato navrácena do domovského státu, kde bude uložený trest vykonán. Tímto členský stát vyjadřuje při vydávání vlastního státního příslušníka respekt k zásadě oboustranné trestnosti, zásadě speciality i zákazu vydání do třetího státu.

e) K prolomení dalšího tradičního principu extradičního práva – *principu speciality* – dochází na základě čl. 10 úmluvy. Podle tohoto ustanovení tak může být osoba, která byla již vydána, ohledně trestných činů spáchaných před jejím vydáním, které nebyly předmětem žádosti o vydání, bez souhlasu dožádaného státu:

- a) trestně stíhána, nelze-li za tyto trestné činy uložit trest odnětí svobody,
- b) trestně stíhána, pokud trestní řízení nevede k použití opatření omezujících její osobní svobodu,
- c) podrobena trestu nezahrnujícímu odnětí svobody včetně peněžitého trestu nebo opatření namísto peněžitého trestu, i když může omezit její osobní svobodu,

d) trestně stíhána, držene ve vazbě nebo podrobena jinému omezení své osobní svobody, pokud se po svém vydání výslovně vzdala dobrodiní pravidla speciality ve vztahu k určitým trestným činům spáchaným před vydáním.

Zatímco se písmena a) – c) týkají případů, při kterých by pravděpodobně nebyla možná žádost o vydání, písmeno d) se týká situace, za které by bylo možné žádost o vydání podat, vydání by mohlo být požadováno.

Odstavec druhý tohoto článku stanoví za jakých podmínek musí být projev vzdání se principu speciality učiněn. Vzdání se musí být učiněno ve vztahu ke konkrétnímu trestnému činu. To znamená, že obecně učiněné vzdání se, které by se týkalo všech trestných činů spáchaných před vydáním dané osoby či vzdání se pro určitou široce vymezenou kategorii trestných činů by bylo neplatné. Toto ustanovení, které se tak liší od čl. 9 EU úmluvy o zjednodušeném vydávacím řízení, představuje záruku, že dotčené osobě je zřejmé, jaké účinky učiněné vzdání se principu speciality má. Projev vzdání se musí být dále učiněn před příslušným soudním orgánem dožadujícího státu a v souladu s jeho právním řádem musí být zaznamenán. členské státy musí učinit veškerá opatření, která jsou potřebná pro to, aby souhlas byl dáván dobrovolně a při plném vědomí si jeho důsledků.

f) členské státy mohou učinit jen takové *výhrady* vůči ustanovením této úmluvy, které jsou v úmluvě výslovně předvídaný (viz. čl. 3 odst. 3, čl. 5 odst. 2, čl. 6 odst. 3, čl. 7 odst. 2 a čl. 12 odst. 2). Nejdůležitější výhrady vykazují buďto obsahové omezení (jako v případě čl. 5) nebo je členskému státu umožněno se díky výhradě odchýlit od nově vytvořeného principu. Zároveň je však v takovém případě stanovena alternativní povinnost nebo výhrada podléhá

zvláštnímu ustanovení, které předvídá časové omezení, aby po uplynutí stanoveného časového období členský stát, který učinil výhradu, opětovně zvážil, zda výhradu nezruší úplně a nepřistoupí k principu, který nově EU úmluva o vydávání upravuje.

Pro výše zmíněné inovace, které EU úmluva o vydávání přináší do extradičního řízení, se setkala EU úmluva o vydávání se značnou neochotou ze strany členských států ji přijmout a ratifikovat, takže obdobně jako výše uvedená EU úmluva o zjednodušeném extradičním řízení dosud nevstoupila v platnost. Obě dvě úmluvy vykazují i další nedostatek v tom směru, že nezajišťují žádný kontrolní mechanismus pro jejich aplikaci - není stanovena pravomoc ESD rozhodovat o předběžných otázkách, které by se týkaly jejich výkladu.

3. 2. Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959⁴⁴

Vzájemná pomoc se uskutečňuje jak na bezesmluvním základě, tak na základě mezinárodních smluv multilaterálních či bilaterálních. Ve vztahu k tématu a rozsahu rigorózní práce jsou předmětem této podkapitoly pouze dvě mezinárodní úmluvy:

- mezinárodní úmluva Rady Evropy, věnující se vzájemné pomoci v trestních věcech z 20. dubna 1959 a

- Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU z 29. 5. 2000;

i při vědomí si velké šíře úprav vzájemné pomoci ve věcech trestních jak v samotné Radě Evropy⁴⁵, tak i prostřednictvím dalších mnohostranných mezinárodních smluv, které upravují třeba jen jednu z forem vzájemné pomoci ve věcech trestních.

Podle Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních (dále jen Úmluva o vzájemné pomoci) se vzájemná pomoc uskutečňuje mezi dvěma státy. Jednak mezi státem, kde probíhá konkrétní trestní řízení a potrestání spáchaných trestných činů, které jsou předmětem tohoto řízení a spadají do pravomoci příslušného justičního orgánu tohoto státu – strana dožadující; a na druhé straně mezi státem, kterému je žádost o pomoc, sepsaná příslušným justičním orgánem strany dožadující, adresována – strana dožádaná.

⁴⁴ Sdělení FMZV č. 550/1992 Sb., ve znění dodatku č. 3/1996 Sb..

⁴⁵ Např. Evropská úmluva o potlačování terorismu z 27. 1. 1997 (sdělení FMZV č. 552/1992 Sb.), Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů z 24. 11. 1983 (sdělení MZV č. 141/2000 Sb.m.s), Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu z roku 1990 (sdělení MZV č. 33/1997 Sb.) či Trestněprávní úmluva o korupci z roku 1999 (sdělení MZV č. 70/2002 Sb.m.s.).

Stát dožádaný nevykonává při poskytování mezinárodní právní pomoci svoji jurisdikci. Provádí pouze určité právní úkony, které jsou důležité pro výkon trestně právní jurisdikce státu dožadujícího.

Již v samotném názvu úmluvy dochází k potvrzení *principu vzájemnosti* – reciprocit při poskytování mezinárodní právní pomoci.⁴⁶

Úmluva o vzájemné pomoci *se nevztahuje* na zatčení, výkon rozsudku nebo na trestné činy vojenské, které nejsou trestné podle obecného trestného práva. Stejně tak může být pomoc odmítnuta, jestliže je žádána pro trestný čin, který je podle právního řádu dožádaného státu považován za trestný čin politický nebo s takovým trestným činem souvisící nebo za trestný čin fiskální (čl. 1, 2 Úmluvy o vzájemné pomoci).

Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních tak respektuje některé zásady typické pro tradiční extradiční řízení – *vyločení politických⁴⁷, vojenských a fiskálních trestných činů*.

Pro vzájemnou pomoc neplatí extradiční *zásada oboustranné trestnosti*. Výjimkou je čl. 5 Úmluvy o vzájemné pomoci, podle kterého si může kterákoliv smluvní strana vyhradit právo provést *dožádání týkající se prohlídky nebo zajištění věci závislým na jedné nebo více z následujících podmínek*:

- a) trestný čin, k němuž se dožádání vztahuje, je trestný podle právního řádu jak dožadující, tak i dožádané strany;
- b) trestný čin, k němuž se dožádání vztahuje, je trestným činem podléhajícím vydání v dožádaném státu;

⁴⁶ Vzájemná právní pomoc v trestních věcech je charakteristická tím, že přebírá řadu zásad jinak typických pro extradiční řízení, která historicky starší formou mezinárodní právní pomoci v širším smyslu. Srov. FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S.: *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*, Praha: Linde, 2003; POLÁK, P.: *Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejích finančních zájmů*, Masarykova Univerzita Brno, 2003.

c) provedení dožádání je v souladu s právním řádem dožádané strany.

Úmluva zmiňuje jako další *formy* možné vzájemné pomoci:

- doručování písemností a soudních rozhodnutí – účast svědků, znalců a stíhaných osob;
- rejstříky trestů;
- trestní oznámení a výměnu informací z rejstříků trestů.

Podle čl. 3 Dodatkového protokolu k Úmluvě o vzájemné právní pomoci v trestních věcech z 17. 3. 1978⁴⁸ se Úmluva rovněž vztahuje na:

- a) předávání listin týkajících se výkonu trestu, vymáhání pokuty nebo zaplacení nákladů řízení;
- b) opatření týkající se podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odkladu výkonu trestu, podmíněného propuštění, odkladu začátku výkonu trestu nebo přerušování výkonu trestu.

V čl. 1 Úmluvy je stanovena obecná povinnost všem smluvním stranám, poskytovat si co nejširší vzájemnou pomoc. To znamená, že je možná aplikace Úmluvy i na formy vzájemné pomoci mezi smluvními stranami ve věcech trestních, které nejsou výslovně v Úmluvě uvedeny.

Dožádaná strana provede na základě čl. 3 Úmluvy každé *dožádání* týkající se trestní věci způsobem upraveným v jejím právním řádu. Toto dožádání zasílají justiční orgány dožadující strany za účelem provedení důkazu nebo předání věcí, které mají být použity jako důkazy, spisů nebo listin. Požádá-li o to výslovně dožadující strana, sdělí dožádaná strana datum a místo, kde bude dožádání

⁴⁷ Překážka vzájemné právní pomoci u politických trestních činů byla stejně jako u extradice změněna Evropskou úmluvou o potlačování terorismu z roku 1977. Poznámka autorky.

⁴⁸ Sdělení MZV č. 31/1997 Sb.. K Úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních byl přijat i Druhý dodatkový protokol dne 8. 11. 2001, který zatím nevstoupil v platnost. Česká

provedeno. Orgány a zúčastněné osoby mohou být přítomny, pokud s tím dožádaná strana souhlasí.

Z uvedeného je patrné uznání norem právního řádu dožádané strany. Ten musí být dodržen, aby bylo možné důkazy získané dožádáním použít pro účely trestního řízení v dožadujícím státě.⁴⁹ Vyřízení dožádání nesmí být na újmu svrchovanosti, bezpečnosti, veřejného pořádku či jiných základních zájmů dožádaného státu.

U *doručování* činí Úmluva rozdíly mezi doručením:

- podle čl. 7:

doručení může být provedeno prostým zasláním písemností nebo rozhodnutí osobě, které má být doručeno. Pokud o to dožadující strana výslovně žádá, doručení bude provedeno dožádanou stranou způsobem, který je pro doručování obdobných dokumentů předepsán jejím právním řádem nebo zvláštním způsobem, který je s tímto právním řádem slučitelný,

- a podle čl. 10:

pokud dožadující strana považuje osobní účast svědka nebo znalce při výslechu před svými justičními orgány za zvlášť důležitou, uvede to v žádosti o doručení předvolání. Dožádaná strana v takovém případě požádá svědka nebo znalce, aby se dostavil. Bude pak informovat dožadující stranu o odpovědi svědka nebo znalce.

V čl. 11 je pak upraven zvláštní případ – *dočasné předání osoby*. Jedná se o osobu ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody a její účast jako svědka nebo pro účely konfrontace je vyžádána dožadující stranou na území, kde má být proveden výslech, a za podmínky, že bude vrácena ve lhůtě stanovené dožádanou stranou. Dožádaná strana může dočasné předání odmítnout, pokud:

republika jej zatím nepodepsala. Srov. FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S.: *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*, Praha: Linde, 2003, s.182 a n.

- osoba, která je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, nebude s dočasným předáním souhlasit;
- přítomnost této osoby je nutná pro trestní stíhání, které probíhá na území dožádaného státu;
- by předání mohlo prodloužit vazbu nebo trest této osoby, nebo
- jsou jiné důvody převažující nad zájmem o její dočasné předání na území dožadující strany.

Osobám, které vystupují v rámci vzájemné pomoci v trestních věcech jako svědci nebo znalci, jsou poskytovány z Úmluvy vyplývající záruky, které souvisí se *zásadou speciality*:

1. Jestliže se svědek nebo znalec, ať je jeho státní občanství jakékoliv, dostaví na předvolání před justiční orgány dožadující strany, nebude trestně stíhán ani zadržen nebo jinak omezen na osobní svobodě na území dožadující strany v souvislosti s činy spáchanými nebo rozsudky vyneseny před tím, než on opustil území dožádané strany.

2. Osoba, ať je její státní občanství jakékoliv, která byla předvolána před justiční orgány dožadující strany, aby se odpovídala za činy, které jsou předmětem řízení proti ní, nebude trestně stíhána ani zadržena nebo jinak omezena na osobní svobodě v souvislosti s činy spáchanými nebo rozsudky vyneseny před opuštěním území dožádané strany, které nejsou uvedeny v předvolání.

Tyto imunity neplatí, pokud měli svědek, znalec, či stíhaná osoba možnost opustit území 15 po sobě jdoucích dní ode dne, kdy jejich přítomnost již nebyla dožadující stranou vyžadována, ale oni bez ohledu na to zůstali na tomto území nebo se tam po odjezdu vrátili.

⁴⁹ Srov. ŽDÁRSKÝ, J.: K mezinárodní justiční spolupráci při výslechu svědka z pohledu Ústavního soudu a k judikatuře související, *Trestněprávní revue*, ročník 2004, č. 4., str. 320 a n.

Opisy a informace z rejstříku trestů pro účely trestního řízení poskytuje dožádaná strana straně dožadující ve stejném rozsahu jako vlastním justičním orgánům v obdobných případech (čl. 13). Pro jiné účely než pro trestní řízení bude žádost vyřízena v souladu s podmínkami stanovenými v právním řádu, předpisech nebo praxi dožádané strany.

Z čl. 21 Úmluvy vyplývá, že jestliže předá jedna smluvní strana *trestní oznámení*, které může vést k trestnímu stíhání před soudy smluvní strany druhé, má pak dožádaná strana povinnost informovat dožadující stranu o všech opatřeních, která byla na základě takového oznámení uskutečněna, a zašle jí také opis rozhodnutí, které bylo vydáno.

Ministerstva spravedlnosti smluvních stran mají nejméně jednou ročně na základě čl. 22 Úmluvy *zasílat informace* ostatním stranám úmluvy o všech odsouzeních a následných opatřeních týkajících se jejich státních občanů, která jsou evidována v *rejstříku trestů*.

Samotné řízení ve věcech vzájemné právní pomoci je pak upraveno v čl. 14 – 20 Úmluvy. Žádosti o vzájemnou pomoc vydané na základě Úmluvy o vzájemné pomoci obsahují:

- označení orgánu, který žádost podává;
- předmět a důvod žádosti;
- je-li to možné, údaje o osobě, které se žádost týká, a o jejím státním občanství a
- je-li to nutné, jméno a adresu osoby, které má být něco doručeno.

Z obsahu Úmluvy dále vyplývá, že mohou smluvní strany učinit prohlášení, ve kterých určí příslušný justiční orgán, kterému má být žádost o vzájemnou pomoc ve věcech trestních zaslána a také jazyk, do kterého musí být žádost případně přeložena. Odmítnutí vzájemné pomoci musí být odůvodněno.

Obecně lze říci, že je přitom ctěna zásada respektování právního řádu dožadovaného státu, jak již bylo zmíněno výše.

K opětovnému propojení mezinárodní smlouvy a právních aktů EU dochází v i případě vzájemné pomoci v trestních věcech a to zejména prostřednictvím *Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU z 29. 5. 2000*⁵⁰ (dále jen EU úmluva o vzájemné pomoci).

EU úmluva o vzájemné pomoci má za cíl doplnit a urychlit vzájemnou pomoc v trestních věcech mezi členskými státy EU, tak jak zatím probíhá na základě *Úmluvy o vzájemné pomoci z roku 1959* a jejího dodatkového protokolu z roku 1978, *Úmluvy mezi státy Beneluxu z roku 1962* a *Schengenské prováděcí úmluvy*. Tato úmluva opětovně nevyklučuje použití příznivějších ustanovení dvoustranných či vícestranných dohod mezi členskými státy či úpravy vzájemné pomoci v trestních věcech na základě jednotných právních předpisů nebo na základě zvláštního systému vzájemného používání opatření o vzájemné pomoci na území dvou nebo více členských států, jak má na mysli již čl. 26 *Úmluvy o vzájemné pomoci*.

Obdobně jako u EU úmluvy o vydávání je možné i ve vztahu k EU úmluvě o vzájemné pomoci:

- označit výše zmíněné mezinárodní smlouvy, které upravují vzájemnou pomoc a které EU úmluva o vzájemné pomoci doplňuje, za úmluvy „mateřské“.⁵¹

⁵⁰ Úřední věstník č. C 197 ze dne 18. 12. 2000, s. 1-23. Úmluva byla doplněna Protokolem z 16. 10. 2001, Úřední věstník č. C 326 z 21. 11. 2001, s. 2-8. Tento protokol upravuje speciální postupy v souvislosti se žádostmi o informace o bankovních účtech a bankovních operacích.

⁵¹ Viz čl. 1 Erläuternder Bericht zu dem Übereinkommen vom 29. Mai 2000 über die Rechtshilfe in Strafsachen zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union (Vom Rat am 30. November gebilligter Text), Úřední věstník č. C 379 z 29.12.2000, s. 7 – 29.

- EU úmluva o vzájemné pomoci v tomto smyslu nemůže být jediným právním podkladem pro vzájemnou pomoc mezi členskými státy EU.
- V případě kolize ustanovení dřívějších úmluv s EU úmluvou o vzájemné pomoci má tato aplikační přednost.

Ve vztahu k ochraně lidských práv a základních svobod při vzájemné pomoci v trestních věcech je jako základní mezinárodní dokument v evropském rozměru v EU úmluvě o vzájemné pomoci zmiňována EÚLP.

Čl. 2 odst. 2 EU úmluvy o vzájemné pomoci ruší čl. 49 písm. a)⁵², 52⁵³, 53⁵⁴ a 73⁵⁵ Schengenské prováděcí dohody, jelikož tyto

⁵² Čl. 49 písm. a): „Právní pomoc bude rovněž poskytována:

a) v řízeních vedených správními orgány ohledně činů, které se v jedné ze dvou smluvních stran nebo ve smluvních stranách trestají jako porušení zákonnosti, přičemž rozhodnutí může dát podnět k řízení před trestním soudem.“

Zdroj: <http://www2.euroskop.cz/data/files/10/5455729B-D446-40F1-AB59-400EC4CD69CF.pdf>, stav k 27. 2. 2006.

⁵³ Čl. 52: „1. Každá smluvní strana může zasílat osobám nacházejícím se na území druhé smluvní strany úřední dokumenty přímo poštou. Seznam dokumentů, které lze zasílat tímto způsobem, předají smluvní strany Výkonnému výboru.

2. Existuje-li předpoklad, že adresát nerozumí jazyku, ve kterém je dokument napsán, je nutné přeložit uvedený dokument nebo alespoň jeho podstatné pasáže do jazyka nebo do jednoho z jazyků smluvní strany, na jejímž území se adresát nachází. Je-li orgánu, který dokument odesílá, známo, že adresát ovládá pouze jiný jazyk, je nutné dokument nebo jeho podstatné pasáže přeložit do tohoto jazyka.

3. Znalec nebo svědek, který nereagoval na předvolání k soudu doručené mu poštou, nebude podroben trestu ani omezujícím opatřením, i když předvolání obsahuje upozornění na sankce, pokud později dobrovolně nevstoupí na území žádající strany a není znovu řádně obeslán. Orgán, který odesílá předvolání poštou, zajistí, aby neznamenalo sankce. Článek 34 Smlouvy států Beneluxu o vydávání osob a vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 27. června 1962 ve znění protokolu ze dne 11. května 1974 zůstává tímto ustanovením nedotčen.

4. Je-li důvodem žádosti o právní pomoc protiprávní jednání postižitelné podle zákonů obou smluvních stran jakožto porušení předpisů, které je stíháno správními orgány, jejichž rozhodnutí může dát podnět k řízení před trestním soudem, pak je třeba při posílání úředních dokumentů zásadně postupovat podle odstavce 1.

5. Bez ohledu na odstavec 1 mohou být úřední dokumenty posílány prostřednictvím soudních orgánů dožádané smluvní strany, a to v případě, kdy není známa adresa příjemce nebo kdy žádající smluvní strana požaduje úřední doručení.“ (Zdroj uveden sub 50).

⁵⁴ Čl. 53: „1. Žádosti o právní pomoc a odpovědi na ně si mohou předávat přímo justiční orgány.

2. Odstavec 1 není na újmu možnosti, aby žádosti a odpovědi na ně byly zaslány ministerstvy spravedlnosti nebo prostřednictvím národních ústředních Mezinárodní organizace kriminální policie.

3. Žádosti o dočasné předání nebo průjezd osob, které jsou prozatímně zatčeny nebo zadrženy nebo které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, a dále pravidelná nebo příležitostná výměna údajů ze soudních spisů musí být uskutečňovány ministerstvy spravedlnosti.

otázky jsou nově upraveny v EU úmluvě o vzájemné pomoci (čl. 3, čl. 5, čl. 6, čl. 7).

Podle čl. 3 odst. 1 EU úmluvy o vzájemné pomoci se *rozšiřuje věcná působnost mateřských smluv* i na řízení před správními orgány za předpokladu, že by jejich rozhodnutí mohlo dát podnět k řízení před soudem příslušným v trestních věcech. Právní pomoc bude poskytována i v trestních řízeních či řízeních ve smyslu odst. 1, která probíhají v dožadujícím státě o trestných činech či správních deliktech právnických osob (čl. 3 odst. 2 EU úmluvy o vzájemné pomoci). Smyslem tohoto ustanovení je sjednotit poskytování vzájemné pomoci u trestných činů a správních deliktů, neboť totožná protiprávní jednání bývají podle právního řádu jednoho členského státu kvalifikována jako trestný čin a v jiném členském státě jako správní delikt.⁵⁶

Oproti Úmluvě o vzájemné pomoci, která je založena především na respektu právního řádu dožádaného státu, EU úmluva o vzájemné pomoci přikládá větší váhu na dodržení vnitrostátních norem dožadujícího státu při poskytování vzájemné pomoci v trestních věcech ve formě *dožádání*. Dožádaná strana tak musí dodržet

4. Ministerstvem spravedlnosti v případě Spolkové republiky Německo se ve smyslu Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20. dubna 1959 rozumí spolkový ministr spravedlnosti a ministři spravedlnosti nebo senátoři jednotlivých spolkových zemí.

5. Informace poskytované pro soudní řízení ve věcech porušení dopravních předpisů a povinných přestávek v řízení mohou, v souladu s článkem 21 Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20. dubna 1959 nebo s článkem 42 Smlouvy států Beneluxu o vydávání osob a vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 27. června 1962 ve znění protokolu ze dne 11. května 1974, posílat soudní orgány žádající smluvní strany přímo soudním orgánům dožádané smluvní strany. " Zdroj uveden sub 50).

⁵⁵ Čl. 73: „1. Smluvní strany se zavazují, že v rámci svých ústav a svých právních systémů přijmou opatření, aby bylo možné uskutečňovat kontrolované zásilky v nedovoleném obchodě s omamnými prostředky a psychotropními látkami.

2. Rozhodnutí o povolení kontrolované zásilky bude přijímáno pro každý jednotlivý případ zvlášť na základě předchozího povolení každé z dotčených smluvních stran.

3. Každá smluvní strana bude zodpovědná za část operace probíhající na jejím území, bude ji řídit a bude oprávněna zasahovat. " Zdroj uveden sub 50).

⁵⁶ Srov. POLÁK, P.: *Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejich finančních zájmů*, Masarykova Univerzita Brno, 2003, s. 126.

všechny formality a postupy, které vyžaduje strana dožadující. Nemůže-li příslušný orgán dožádané strany např. dodržet procesní lhůty stanovené v právu dožadujícího státu, musí to dožadující straně neprodleně oznámit a obě strany se pokusí dohodnout, jakým způsobem bude žádost o poskytnutí vzájemné pomoci provedena. Pro takový případ se mohou použít i ustanovení společné akce 98/427/JVV ze dne 29. června 1998 přijatá Radou na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii, o dobrých zvyklostech ve vzájemné právní pomoci ve věcech trestních⁵⁷.

Dožádaný členský stát může odmítnout, že bude při vyřizování dožádání dostupovat podle formalit a postupu strany dožadující, jestliže se domnívá, že to odporuje základním principům národního právního řádu nebo jestliže tuto možnost výslovně připouští ustanovení samotné EU úmluvy o vzájemné pomoci. To má za následek, že žádost je vyřizována podle pravidel právního řádu dožádané strany.⁵⁸

Článkem 5 je zajištěno, že *procesní písemnosti* budou z jednoho členského státu co nejrychleji *zaslány a doručeny* adresátu, který pobývá na území jiného členského státu. Tímto ustanovením dochází k nahrazení zrušeného čl. 52 Schengenské prováděcí dohody. V odstavci 1 tohoto článku je obsaženo nové obecné pravidlo pro zasílání a doručování: procesní písemnosti, které se vztahují k trestnímu řízení, musí být jedním členskými státem zasílány a doručeny dotčené osobě nacházející se na území jiného členského státu prostřednictvím pošty.

V následujícím odstavci jsou pak stanoveny výjimky z tohoto pravidla, když:

⁵⁷ Viz Úřední věstník č. L 191 z 7. 7. 1998, s. 1.

⁵⁸ Viz Erläuternder Bericht zu dem Übereinkommen vom 29. Mai 2000 über die Rechtshilfe in Strafsachen zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union (Vom Rat am 30. November gebilligter Text), Úřední věstník č. C 379 z 29.12.2000, s. 7 – 29.

- a) adresa příjemce procesní písemnosti není známa;
- b) odpovídající procesní předpisy dožadujícího státu požadují jiný, prokazatelný způsob doručení písemnosti než poštou;
- c) doručení poštou není možné;
- d) dožadující členský stát má oprávněné důvody se domnívat, že doručení poštou nesplní svůj účel nebo je nevhodné;

pak může být procesní písemnost zaslána prostřednictvím příslušného orgánu dožádaného státu. Při doručení procesních písemností musí být respektována práva adresáta v souladu s odst. 3 a 4 tohoto článku. Procesní písemnost musí být přeložena do jazyka, kterému adresát rozumí. K písemnosti musí být připojena doložka, z které bude adresátovi zřejmé k jakým příslušným úřadům se má vydat pro informace o svých právech a povinnostech, jež z procesní písemnosti vyplývají.

Žádosti o právní pomoc a sdělení jsou podle čl. 6 EU úmluvy o vzájemné pomoci doručovány a vyřizovány generelně přímo místně příslušnými justičními orgány. Ve zvláštních případech je však možné, aby se dožadující strana přímo obracela na ústřední orgán jiného členského státu. V některých případech je dokonce předepsáno zapojení ústředních orgánů (žádost o dočasné předání osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, žádosti o výměny informací z rejstříků trestů). V naléhavých případech, kdy má být žádost o právní pomoc co nejrychleji vyřízena, ji lze předávat prostřednictvím Interpolu nebo jiného orgánu příslušného na základě ustanovení přijatých podle SEU.

Přímý styk se uplatňuje také zásadně u žádostí o určité *zvláštní formy vzájemné právní pomoci* (vrácení věcí získaných trestnou činností za účelem předání oprávněným vlastníkům, výslech prostřednictvím videokonference nebo telefonní konference,

sledovaná zásilka, nasazení skrytého vyšetřovatele, odposlech a záznam telekomunikačního provozu).

Příslušný justiční orgán nebo ústřední orgán může být v kontaktu s policejním či celním orgánem jiného členského státu nebo v případě žádosti o právní pomoc pro účely trestního stíhání také se správním orgánem jiného členského státu.

Každý členský stát však může proti těmto ustanovením učinit výhradu anebo připustit takovou spolupráci za určitých podmínek. Takováto spolupráce je možná i za použití moderních komunikačních technologií a nových forem komunikace.⁵⁹

S použitím moderních komunikačních technologií počítá v čl. 10, který umožňuje, aby byl svědek či znalec v jednom členském státě vyslechnut příslušnými justičními orgány jiného členského státu za pomoci *videokonference*, jestliže je to v souladu se základními zásadami právního řádu dožádaného státu a všechny zúčastněné strany s takovým výsledkem souhlasí. Pokud dožádaný stát nedisponuje technickými prostředky, které jsou potřebné k takovéto videokonferenci, může je poskytnout na základě dohody dožadující stát. Při výsledku pomoci videokonference je nutné dodržet tato pravidla:

a) při výsledku bude přítomen zástupce justičního orgánu dožádaného členského státu, za přítomnosti tlumočníka, je-li to nutné. Tento zástupce bude odpovědný za ověření totožnosti vyslychané osoby, a za dodržování základních principů práva dožádaného členského státu při výsledku;

b) mezi příslušnými orgány dožadujícího a dožádaného členského státu budou případně dojednána opatření na ochranu vyslychané osoby;

c) výslech bude proveden přímo nebo pod vedením justičního orgánu dožadujícího členského státu a podle práva tohoto státu;

d) na žádost dožadujícího státu nebo vyslychané osoby zajistí dožádaný stát, pokud to je nutné, tlumočnicka;

e) vyslychaná osoba se může dovolat práva nevypovídat vyplývajícího pro ni z práva dožádaného nebo dožadujícího státu.

O proběhlé videokonferenci sepíše justiční orgán dožádaného státu protokol se stanovenými náležitostmi při respektování všech opatření na ochranu osob. Každý členský stát přijme potřebná opatření, aby zajistil, že odmítne-li osoba vyslychaná na jeho území tímto způsobem vypovídat, ačkoli je povinna vypovídat, nebo nevypovídá pravdivě, uplatní se národní právo tohoto státu stejným způsobem, jako kdyby byl výslech proveden podle národních postupů.

Členské státy mohou na základě volného uvážení použít formu videokonference pro výslech obviněného a to za předpokladu souhlasu příslušných justičních orgánů. V takovém případě je rozhodnutí, zda a v jaké formě bude výslech prostřednictvím videokonference proveden, předmětem dohody mezi zúčastněnými státy. Takováto dohoda musí být uzavřena v souladu s vnitrostátním právním řádem jak státu dožadujícího tak státu dožádaného a v neposlední řadě v souladu s EÚLP. Výslech touto formou je podmíněn také souhlasem obviněného.

Jako další zvláštní formy právní pomoci EU úmluva o vzájemné pomoci upravuje i *telefonickou konferenci*, u které platí obdobná pravidla jako při výše zmíněné videokonferenci.

Potřeba společného postupu v boji proti organizovanému zločinu se projevila v čl. 12 – sledování zásilek, čl. 13 – společné vyšetřovací týmy, čl. 14 – skryté vyšetřování, čl. 17-22 – odposlech

⁵⁹ Viz Erläuternder Bericht zu dem Übereinkommen vom 29. Mai 2000 über die Rechtshilfe in Strafsachen zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union (Vom

telekomunikačního provozu. Tyto další zvláštní formy právní pomoci v trestních věcech by si však zasloužily větší prostor, než je možné nabídnout s ohledem na charakter a téma práce, proto nebudou předmětem zkoumání.

Členské státy mohou k EU úmluvě o vzájemné pomoci činit výhrady podobně jako v režimu EU úmluvy o vydávání, tj. pouze vůči ustanovením, ve kterých je tato možnost výslovně uvedena.

EU úmluva o vzájemné pomoci přináší řadu nových forem právní pomoci v trestních věcech. Klade důraz na rychlé vyřizování žádostí o právní pomoc. Rozšiřuje svoji působnost na správní právo trestní a na trestní řízení týkající se právnických osob. I když pro ni platí již příslušná ustanovení SEU ve znění Amsterodamské smlouvy (pro vstup v platnost je zapotřebí souhlas pouhé poloviny členských států EU, pro výklad této úmluvy je fakultativně stanovena pravomoc ESD v řízeních o předběžných otázkách k úmluvě); nevstoupila doposud v platnost, a to i přes kladné hodnocení jejího přijetí ze strany odborné veřejnosti, např. Pipková, H: *„Sjednání úmluvy odráží dosažený vyšší stupeň vzájemných vztahů mezi členskými státy EU na úseku poskytování právní pomoci ve věcech trestních včetně žádoucí struktury a fungování jejich právního systému a schopnosti zaručit spravedlivý proces“*.⁶⁰

Jedním z důvodů, proč nebyla EU úmluva o vzájemné pomoci doposud ratifikována potřebným počtem členských států, byly nedostatky v jejich národním právu, např. co se společných vyšetřovacích týmů týče. Dne 13. 6. 2002 tak bylo Radou přijato Rámcové rozhodnutí o společném vyšetřovacím týmu

Rat am 30. November gebilligter Text), Úřední věstník č. C 379 z 29.12.2000, s. 7 – 29.
⁶⁰ PIPKOVÁ, H.: K postupné implementaci opatření třetího pilíře v členských státech Evropské unie v oblasti vzájemné právní pomoci v trestních věcech, *Evropské právo*, 2002, č. 3, s. 6-11.

(2002/465/JVV), které obsahuje stejná ustanovení jako EU úmluva o vzájemné pomoci s tím, že členskými státy bylo uloženo tímto rámcovým rozhodnutím implementovat je do svého vnitrostátního práva do konce roku 2002.⁶¹

⁶¹ Viz FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S.: *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*, Praha: Linde, 2003, s. 278.

4. Charakteristika hlavy VI. Smlouvy o Evropské unii

Problematika spolupráce justice a vnitřních věcí v trestně právní oblasti není na úrovni primárního práva až do Maastrichtské smlouvy o EU z roku 1992 předmětem úprav.⁶² Teprve touto smlouvou dochází k vytvoření systému tří pilířů a tím k diferenciaci kompetencí Společenství a Unie. Zatímco první pilíř vymezuje komunitární oblasti spolupráce,⁶³ druhý a třetí mají ryze mezivládní charakter.

To má dopad na formu spolupráce mezi členskými státy v rámci třetího pilíře. Ta se odehrává v podobě jednomyslného rozhodování, které poskytuje každému státu nejen možnost vyjádřit se k projednávané věci, ale také v případě, že považuje určité formy spolupráce za zásah do svých suverénních zájmů, může svým „ne“ ke konkrétní otázce spolupráci vyloučit.

Kromě toho se promítá mezivládní charakter třetího pilíře i do formálně právní kvality právních nástrojů, jež je daleko nižší než v případě supranacionálních právních aktů, jak bude naznačeno níže. Právní akty, přijímané v rámci třetího pilíře nedisponují takovou právní závazností, jako právní akty komunitární. Ve věcech spadajících do třetího pilíře nedochází k delegaci svrchovaných pravomocí ze strany členských států na EU. Právo EU nedisponuje přímým účinkem a nemá přednost před národními právními normami. Má dosti podobností s právem mezinárodním, avšak jeho prameny (narozdíl od práva mezinárodního) tvoří hierarchii, kde na vrcholu

⁶² Před Maastrichtskou smlouvou se spolupráce uskutečňovala na základě činnosti pracovních skupin, jejichž úkolem bylo přizpůsobovat a sladit politiky členských států ES v této oblasti. Např. tzv. skupina TREVI z roku 1976. Srov. POLÁK, P.: Některé aspekty evropského justičního prostoru v trestních věcech, *Ročenka evropského práva*, 1999, PrF MU Brno, s. 127.

⁶³ První pilíř (hlava II., III., IV. SEU) do sebe absorboval zakládající smlouvy – Smlouvu o Evropském sdružení uhlí a oceli (ESUO), Smlouvu o Evropském společenství pro atomovou energii (EUROATOM) a Smlouvu o Evropském hospodářském společenství (EHS, později na základě Amsterodamské smlouvy přejmenovaná na Smlouvu o založení Evropského Společenství, dále jen SES). Poznámka autorky.

stojí primární právo spolu s právními zásadami. Pod nimi pak následuje právo sekundární.⁶⁴ Právo EU je z tohoto pohledu právem *sui generis*.

Pro oblast justice a vnitřních věcí byla významná další reforma primárního práva, uskutečněná Amsterodamskou smlouvou z roku 1997. Vznikl nový věcný rámec třetího pilíře - přistěhovalecká, azylová politika a soudní spolupráce v občanskoprávních věcech byly převedeny do kompetence Společenství. A byl změněn rámec právní - došlo k vytvoření nových právních aktů třetího pilíře.⁶⁵ Evropský soudní dvůr získal omezenou jurisdikci⁶⁶, svoji pozici v této oblasti posílila Komise⁶⁷.

Princip jednomyslnosti při rozhodování zůstal i po přijetí Smlouvy z Nice v roce 2001. Tato skutečnost jenom potvrdila, že justiční a policejní spolupráce v trestních věcech zůstává z hlediska státní suverenity citlivou oblastí. K tomu se několikrát ve své judikatuře vyjádřil Evropský soudní dvůr, když potvrdil zásadu suverenity členských států při trestním stíhání a výkonu rozhodnutí v trestních věcech, např. v roce 1981 rozhodnutím *Casati*⁶⁸.

V rozsudku *Donatella Calfa*⁶⁹ v roce 1999 vyjádřil ESD názor, že členské státy jsou zásadně příslušní pro otázky trestního práva. Komunitární právo se však snaží tuto příslušnost na základě judikatury ESD neustále omezovat. Pro oblast trestního práva platí obecná právní zásada: rozsah základních práv a svobod, který je garantovaný komunitárním právem, nemůže být dotčen ani

⁶⁴ Někteří autoři zařazují k pramenům práva EU také externí dohody, přijaté podle čl. 24 a čl. 38 Smlouvy o EU. Např. podle P. Poláka mají tyto dohody aplikační přednost před sekundárním právem s odvoláním se na mezinárodněprávní zásadu *pacta sunt servanda*. Viz POLÁK, P.: *Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejich finančních zájmů*, Masarykova Univerzita Brno, 2003, str. 82-83.

⁶⁵ Rámcová rozhodnutí a rozhodnutí nahradila dřívější společnou akci. Poznámka autorky.

⁶⁶ Viz. čl. 35 Smlouvy o Evropské Unii.

⁶⁷ Viz níže.

⁶⁸ Rozsudek ESD č. 203/80 z 11. listopadu 1981, SbSD. 1981, s. 2595.

ustanoveními vnitrostátního trestního práva kteréhokoliv členského státu EU.

ESD může uložit členským státům povinnost, aby ve svém vnitrostátním právu zavedly trestně právní sankce, jako tomu bylo např. v rozhodnutí ESD v případě Komise v. Řecko (č. 68/88 z 21. 9. 1989, SbSD. 1989, s. 2965) :

„Neobsahuje-li komunitární právo žádný zvláštní právní akt, který by přepokládal pro konkrétní protiprávní jednání sankci nebo odkazuje-li v tomto směru pouze na národní trestně právní či správně právní normy, jsou členské státy na základě čl. 5 SES povinny přijmout všechna možná opatření pro zajištění platnosti a účinnosti komunitárního práva.

Přitom však musí členské státy, kterým zůstává možnost volby sankce, dbát na to, aby porušení norem komunitárního práva bylo potrestáno obdobně, na základě takové procesní a hmotné právní úpravy, která by se z hlediska závažnosti a povahy protiprávního jednání použila, kdyby došlo k porušení národního práva. Sankce musí být v každém případě účinná, přiměřená a mít odstrašující charakter. Kromě toho musí příslušné národní orgány postupovat v případě porušení norem komunitárního práva stejně jakoby postupovaly při výkonu svých pravomocí vůči porušení národních právních předpisů.“

Pokud jsou členské státy EU schopny se shodnout na kriminalizaci některých druhů jednání s ohledem na čl. 31 odst. 1 písm. e) SEU, musí postupné přijímání opatření k zavedení minimálních norem o skutkových podstatách trestných činů a trestech až do přijetí společného postupu mezi členskými státy respektovat

⁶⁹ Rozsudek ESD č. C-348/96 z 19. ledna 1999, SbSD. 1999, s. 8.

platné předpisy každého členského státu a nedotknutelnost zásad jednotného vnitřního trhu EU.

Z hlediska institucionálního patří k základním rysům třetího pilíře následující:

1. V rámci III. pilíře je činnost orgánů EU/ES⁷⁰ omezena na spolupráci, která je formulována a vytvořena na základě požadavků a podpory samotných členských států v rámci zasedání Evropské rady. Nedošlo zde k jakémukoliv uznání ze strany členských států, že by v této oblasti mohly orgány EU/ES plně nebo částečně vykonávat oprávnění, která náleží členským státům. Ty se ovšem zavázaly v rozsahu Unie ke společným postupům a široké spolupráci s tím, že budou používat institucionálních struktur EU/ES.

2. Otázkami z oblasti justice a vnitřních záležitostí (dále JVZ) se zabývá v rámci Rady EU *Rada justice a vnitřních záležitostí*⁷¹, kterou tvoří zástupci každého členského státu na ministerské úrovni. Obvykle to bývají ministři spravedlnosti a vnitra. Členské státy se v Radě vzájemně informují a společně provádějí konzultace, aby koordinovaly své kroky a organizovaly spolupráci mezi různými útvary svých správ. Obhajují též společné postoje na mezinárodním fóru. Členské státy mají ve všech otázkách JVZ iniciační právo, které uplatňují vůči Radě EU. Ta pak přijímá příslušné právní akty III. pilíře. Jednání Rady připravuje Výbor stálých zástupců (*COREPER*).⁷² Stálí zástupci jsou velvyslanci členských států EU a působí v této oblasti stejně jako v jiných politikách ES nebo ve společné zahraniční a bezpečnostní politice.

⁷⁰ Tím, že zřízením EU nedošlo k vytvoření speciálních orgánů EU, jsou orgány, které byly zřízeny zakládajícími smlouvami, též orgány pro SEU. Poznámka autorky.

⁷¹ Rada pro justici a vnitřní záležitosti nahradila na základě změn, které přinesla Amsterodamská smlouva, schengenský Výkonný výbor. Poznámka autorky.

⁷² COREPER byl po právní stránce vytvořen až Smlouvou o ustanovení společné Rady a společné Komise ES z 8. dubna 1965. Viz. čl. 4. Poznámka autorky.

3. *Koordinační výbor* se podle článku 36 Smlouvy (v literatuře je Koordinační výbor označován také jako „Výbor K.4“ na základě označení příslušného článku Maastrichtské smlouvy) skládá z vyšších úředníků členských států. Koordinuje činnost v oblasti policejní a soudní spolupráce v otázkách kriminality a může vydávat stanoviska určené Radě, buď na její žádost, či ze své vlastní iniciativy. Byly vytvořeny *ad hoc* výbory, aby se zabývaly oblastmi, o kterých rozhoduje Společenství. Připravují podklady, které předkládají prostřednictvím COREPERu Radě pro JVZ.

4. Co se týče spolupráce v oblasti JVZ z výše uvedeného vyplývá, že *Komise* nemá výlučné právo na iniciativu, jako v případě politik týkajících se výhradně Společenství. Tuto úlohu sdílí se členskými státy.⁷³ *Předseda Evropské komise* se účastní společně s hlavami států a vlád zasedání Evropské rady. Komise se účastní zasedání Rady, COREPERu, Koordinačního výboru a pracovních skupin.

5. V oblastech III. pilíře předsednictví Rady konzultuje s *Parlamentem* všechna rozhodnutí, která jsou v oblasti JVZ zavazující. Předsednictví a Komise pravidelně informují Evropský parlament o provedených činnostech a Parlament pořádá každoroční diskuse o dosaženém pokroku v těchto oblastech.⁷⁴

6. *Evropský Soudní dvůr* (dále také ESD) má na základě čl. 35 odst. 6 a 7 SEU *obligatorní pravomoc* při:

- přezkoumávání právnosti rámcových rozhodnutí a rozhodnutí na základě žalob podaných členským státem či Komisí ve lhůtě dvou měsíců od jejich zveřejnění;

⁷³ Srov. čl. 34 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii. V případech oblastí, které se přesunuly do kompetence Společenství, má Komise výlučné právo na iniciativu po přechodném období (5 let po vstupu Smlouvy z Amsterdamu v platnost).

⁷⁴ Viz čl. 39 Smlouvy o Evropské unii.

- rozhodovat spory mezi členskými státy o výklad nebo použití právních aktů podle čl. 34 odst. 2 SEU, které Rada nevyřeší do šesti měsíců od jejich postoupení jedním z jejích členů;

- rozhodovat spory mezi členskými státy a Komisí o výklad a použití úmluv uzavřených podle čl. 34 odst. 2 SEU.

Kterýkoliv členský stát *může* uznat kompetenci ESD vydat rozhodnutí o předběžné otázce, týkající se platnosti a interpretace rámcových rozhodnutí a rozhodnutí, interpretace úmluv a platnosti a výkladu jejich prováděcích opatření. Uznání ze strany členského státu má generelní účinek. Členské státy si nemohou podle čl. 35 SEU vyhradit, že je potřebný jejich souhlas vždy v konkrétním případě. Ne všechny státy uznaly kompetence ESD v tomto pilíři.⁷⁵

Pokud se týče oblastí převedených do kompetencí Společenství Amsterodamskou smlouvou, má ESD pravomoc interpretovat hlavu IV. SES a rozhodnout o platnosti a výkladu právních aktů vytvořených orgány Společenství v případě sporné otázky vznesené před národním soudem, jehož rozhodnutí nepodléhají odvolání podle národního práva a kdy je nutno, aby soud rozhodl v otázce výkladu nebo rozhodnutí provedených orgány EU.

Soud nemá pravomoc revidovat platnost a přiměřenost operací provedených policií nebo jinými orgány členských států pro vymáhání práva nebo výkon odpovědnosti v souvislosti s dodržováním práva, pořádku a ochrany vnitřní bezpečnosti.⁷⁶

⁷⁵ Česká republika učinila k čl. 35 SEU prohlášení v rámci Smlouvy o přistoupení. ČR využila také práva výhrady, přijmout ve vnitrostátním právu ustanovení, podle kterých jsou soudy poslední instance *povinny* předložit ESD otázku, týkající se platnosti a výkladu právních aktů podle čl. 35 odst. 1 SEU. Pro druhou možnost čl. 35 odst. 3 písm. b) se rozhodly např.: Belgie, Finsko, Řecko, Itálie, Lucembursko, Holandsko, Rakousko, Portugalsko, Švédsko nebo Německo. Srov. Úřední věstník C 120 ze dne 1. května 1999, s. 24.

⁷⁶ Viz čl. 68 Smlouvy o založení ES.

ESD má pravomoc s ohledem na zajištění ochrany lidských práv v EU přezkoumat jednání orgánů EU/ES. Zda jednotlivé členské státy EU dodržují lidskoprávní normy je však v pravomoci vnitrostátních soudů nebo ESLP.

4.1. Prostor svobody, bezpečnosti a práva

Podle samotné preambule SEU⁷⁷ jsou smluvní strany „rozhodnuty podporovat svobodu volného pohybu současně se zajištěním bezpečnosti svých občanů⁷⁸ prostřednictvím prostoru svobody, bezpečnosti a práva“. Čl. 2 SEU volně na toto ustanovení navazuje, když jako jeden z cílů Unie uvádí: zachování a další rozvoj Unie, jako prostoru svobody, bezpečnosti a práva, v kterém je volný pohyb osob zajištěn ve spojení s opatřeními, přijímanými jak ve vztahu s kontrolou vnějších hranic, s azylovou problematikou a přistěhovalectvím, tak i s opatřeními, která se týkají prevence a represe kriminality. Tato dvě ustanovení jasně dokazují, že i přes značné charakterové rozdílnosti mezi prvním a třetím pilířem je mezi nimi vzájemná vazba.

Prostor svobody, bezpečnosti a práva se dále jako cíl objevuje v čl. 61 Smlouvy o založení ES,⁷⁹ který odkazuje právě na opatření, přijímaná pro prevenci a potírání kriminality v rámci třetího pilíře.

Shoda mezi hlavou IV. SES a hlavou VI. SEU panuje z hlediska vymezení rozsahu kompetencí orgánů EU/ES. Obě hlavy se totiž nijak nedotýkají opatření, která přijímají samotné členské státy při

⁷⁷ Dle čl. 31 odst. 2 Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969 (obecné pravidlo výkladu mezinárodních smluv) musí být při výkladu vzata do souvislosti s textem i preambule, tvořící ustáleně, tj. podle ustálené interpretační praxe, součást smlouvy, stejně jako přílohy.

⁷⁸ Rozuměj občané Evropské unie ve smyslu čl. 17 Smlouvy o založení Evropských společenství.

⁷⁹ Viz čl. 61 SES

výkonu své odpovědnosti za udržování veřejného pořádku a ochrany vnitřní bezpečnosti.⁸⁰

Propojení mezi hlavou IV. a VI. je garantováno čl. 42 SEU, podle kterého může Rada z iniciativy Komise nebo členského státu po slyšení v Parlamentu jednomyslně rozhodnout, že opatření, spadající jinak do oblastí vyjmenovaných v čl. 29 SEU, mají povahu komunitárního *acquis* a náleží do hlavy IV. SES.

S opětovným splynutím hlav IV. a VI., s přihlédnutím k jejich cíli – vybudovat prostor svobody, bezpečnosti a práva, počítala i Smlouva o Ústavě pro Evropu⁸¹, kterou by došlo k odstranění současné pilířové struktury Unie.

K podpoře výše naznačeného můžeme dále uvést, že prostor svobody, bezpečnosti a práva vychází z pojmu *vnitřní trh* ve smyslu čl. 14 SES.⁸² Tím nabývá prostor⁸³ *geografického* rozměru. Přičemž musí být vzata v potaz skutečnost, že ne všechny členské státy EU⁸⁴ patří k tomuto prostoru a s ohledem na tzv. *schengenské acquis* jsou součástí tohoto prostoru v geografickém smyslu dokonce i státy nečlenské⁸⁵.

Časově pak je velká část předpisů, která souvisí s prostorem svobody, bezpečnosti a práva, koncipována jako právo přechodné. Např. o tom svědčí zmínka o pětileté lhůtě pro postupné budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva, která je uvedena v čl. 61 SES i čl. 30 odst. 2 SEU.

⁸⁰ Viz čl. 64 odst. 1 SES; čl. 35 odst. 5, čl. 33 SEU.

⁸¹ Zdroj: http://www2.euroskop.cz/data/index.php?p=detail&c-id=45099&h_kat_id=5493&id=5542&kap_id=105962 (stav k 27. 2. 2006).

⁸² Čl. 14 odst. 2 SES: "Vnitřní trh představuje prostor bez vnitřních hranic, ve kterém je zajištěn svobodný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu v souladu s ustanoveními této smlouvy". Srov. MERLI, F.: *Die Osterweiterung der EU in der Praxis*, Thelem, 2003, s. 19 a n.

⁸³ Rozuměj prostor svobody, bezpečnosti a práva.

⁸⁴ Zvláštní režim pro Velkou Británii, Irsko a Dánsko: 4. Protokol o pozici Spojeného království a Irska z roku 1997, 5. Protokol o pozici Dánska z roku 1997. Oba protokoly jsou součástí protokolů, které byly přijaty ve vztahu k Smlouvě o Evropské unii. Poznámka autorky.

V *právním* smyslu představuje tento pojem komplex zvláštních ustanovení, která našla vyjádření zvláště v čl. 61 SES. V závislosti na oblasti úpravy jde o katalog mezinárodněprávních, unijních nebo komunitárních právních aktů.

Pod pojmem *prostor svobody*⁸⁶ se rozumí prostor volného pohybu osob, který souvisí jak s cestováním, tak také s pobytem osob na území členských států bez toho, aby byl nutně podmíněn výdělečnou činností dotyčné osoby. Od přijetí Smlouvy z Amsterdamu byl rozšířen volný pohyb osob uvnitř Unie i na státní příslušníky třetích zemí. S touto plnou základní svobodou však současně odpadají instrumenty k zajištění vnitřní bezpečnosti jednotlivých členských států. Do popředí se dostává při zajišťování ochrany svobody, ve smyslu výše naznačeném, současně i důraz na ochranu základních lidských práv a svobod, včetně plného respektování zásady nediskriminace. Zajištěna musí být rovněž ochrana soukromé sféry a zejména ochrana osobních údajů.⁸⁷

*Prostor bezpečnosti*⁸⁸ je pak zmiňován v souvislosti s bojem proti kriminalitě, obzvláště proti terorismu, obchodu s lidmi, trestným činům páchaných na dětech, ilegálnímu obchodu se zbraněmi a drogami, korupci a podvodu. V rámci zajištění ochrany svobody stojí v centru zájmu bezpečnost. Tomuto účelu měl sloužit akční plán k Amsterodamské smlouvě spolu s akčním plánem boje proti drogám pro období do konce roku 2004. Na to v současnosti navazuje Akční plán, kterým se provádí víceletý haagský program, schválený

⁸⁵ Norsko a Island. Poznámka autorky.

⁸⁶ SCADPLUS: Raum der Freiheit, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/delvb/133002.htm> (stav k 27. 2. 2006).

⁸⁷ Srov. Akční plán Rady a Komise o nejlepších způsobech provádění ustanovení Amsterodamské smlouvy o vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Text přijatý Radou pro JVZ 3. prosince 1998, Úřední věstník č. C 19 ze dne 23. 1. 1999, s. 1-15.

⁸⁸ SCADPLUS: Raum der Sicherheit, Justiz und Inneres, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/delvb/133022.htm> (stav k 27. 2. 2006).

Evropskou radou v listopadu 2004, pro posílení prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

Významnou roli hraje při zajišťování bezpečnosti samozřejmě Europol jako důležitý nástroj unijní politiky na operativním úseku.

A konečně *prostor práva* značí dvojí roli: Obecně jako instrument k zajištění a zabezpečení svobody, konkrétně pak představuje zajištění přístupu k soudům, ke spravedlnosti občanům Unie v rámci přeshraniční justiční spolupráce.⁸⁹ Předpokládá tak harmonizaci národních právních úprav členských států v některých oblastech trestněprávních a občanskoprávních. V občanskoprávní oblasti se jedná zejména o zjednodušení podmínek pro přístup občana ke svým právům, kdy by tyto podmínky měly být ve všech členských státech na stejné úrovni. V trestněprávní oblasti jde o zlepšení koordinace při trestním stíhání a stanovení minimálních norem pro srovnatelná ustanovení trestního práva hmotného a procesního – vytvoření nadstátního evropského trestního práva.⁹⁰

Tyto tři prostory jsou vzájemně spojeny. Není myslitelná svoboda bez bezpečného prostoru, kdy bezpečnost bude zajištěna s plnou podporou právního systému. Při budování tohoto *prostoru* musí být neustále respektována základní lidská práva ve smyslu čl. 6 EUV.

Cíle hlavy VI. SEU lze dosáhnout, jak již bylo výše zmíněno, předcházením a potíráním kriminality (organizované i neorganizované), zejména terorismu, obchodu s lidmi, trestných činů vůči dětem, obchodu s drogami, obchodu se zbraněmi, korupce a podvodu, prostřednictvím:

⁸⁹ Čl. 65 SES.

⁹⁰ Opt. cit. poznámka č. 27.

- užší spolupráce jak *policejních, celních a jiných příslušných orgánů* v členských státech přímo, tak zřízením Evropského policejního úřadu (*EUROPOL*) podle článků 30 a 32 SEU,

- užší spolupráce *justičních orgánů*, tak jako jiných příslušných orgánů členských států, a také zřízením Evropského orgánu pro justiční spolupráci (*EUROJUST*), podle článků 31 a 32 SEU,

- *sblížením* právních předpisů *trestního práva* jednotlivých členských států podle čl. 31 písm. e) SEU, pokud je to žádoucí.

4.2. Právní nástroje III. pilíře

Právní nástroje, využívané v rámci III. pilíře, leckdy navazují na již stávající mezinárodněprávní úpravu, která platí mezi členskými státy EU, uzavřená např. ve formě zmiňovaných mezinárodních smluv Rady Evropy.

Jelikož jsou právní akty třetího pilíře zmíněny explicitně v hlavě VI. SEU, mají klasické komunitární právní akty – nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení či stanovisko,⁹¹ pouze podřadný význam ve smyslu frekvence jejich použití pro oblasti třetího pilíře.⁹² Na základě čl. 34 SEU mají v třetím pilíři primárně význam:

4.2.1. Společné postoje

Společnými postoji může Rada vymezovat přístup Unie k určité otázce, ke konkrétním záležitostem Unie. Pro spory ohledně výkladu

⁹¹ Viz čl. 249 SES.

⁹² Např. Empfehlung des Rates von 25. 4. 2002 über die Verbesserung der Ermittlungsmethoden bei der Bekämpfung gegen kriminelle Vereinigungen wegen Drogenhandels und Vermögensermittlungen; Verordnung Nr. 1035/97 des Rates vom 2. 6. 1997 zur Einrichtung einer Europäischen Stelle zur Beobachtung von Rassismus und Fremdenfeindlichkeit; Richtlinie 95/46/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 24. Oktober 1995 zum Schutz natürlicher Personen bei der Verarbeitung personenbezogener Daten und zum freien Datenverkehr.

nebo aplikace tohoto unijního právního aktu je *fakultativně příslušný* ESD. Nespadají však do jurisdikce ESD, pokud jde o řízení o předběžné otázce, z čehož se dá usuzovat, že společné postoje mají spíše charakter politického prohlášení, než právního aktu.⁹³ To potvrzuje i samotná vágní definice společného postoje, obsažená v čl. 34 SEU.

Dalším ustanovením, kde jsou společné postoje zmíněny, je čl. 36 SEU. Ten stanoví, že členské státy v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích, jichž se účastní, hájí společné postoje, přijaté v rámci hlavy VI. SEU. Tím je na druhé straně vyjádřen jistý význam či závaznost společných postojů v mezinárodněprávním kontextu.

4. 2. 2. Rámcová rozhodnutí

Rámcová rozhodnutí jsou obdobou směrnice, jakožto pramene práva pilíře prvního. Slouží ke sblížení zákonů a jiných předpisů členských států. Pro členské státy jsou co do výsledku, kterého má být dosaženo, závazná. Volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům členských států. Podle Smlouvy o EU se nejedná o vnitrostátně přímo použitelný právní akt. Nemají bezprostřední účinek, vyžadují plnou transpozici do vnitrostátního práva v každém členském státě Unie.

Jakým způsobem bude promítnuto rámcové rozhodnutí do vnitrostátního práva členského státu není tedy v *acquis communautaire* výslovně upraveno. Přijetí rámcového rozhodnutí jako instrumentu třetího pilíře členskými státy nebývá provázeno většími výhradami a námitkami, neboť je tak zajištěno respektování

⁹³ Srov. PIKNA, B.: Amsterodamská smlouva a její dopady do oblastí justice a vnitřních věcí, *Právník*, 2000, č. 6, s. 545.

specifik vnitrostátních právních řádů jednotlivých evropských zemí v trestním právu. Negativním dopadem ovšem je, že se více prohlubuje odlišnost v právních rádech jednotlivých států, což pak brzdí integrační snahy na poli trestního práva a determinuje trestní stíhání v členských státech EU.

Při převádění rámcového rozhodnutí do právních předpisů jednotlivých členských států se objevuje řada potíží, obzvláště v oblasti dodržování základních práv. Příslušné případy jsou postoupeny soudním orgánům jednotlivých členských států, některé i ústavním soudům, např. aktuální problém německé a polské transpozice evropského zatýkacího rozkazu.⁹⁴

Spolkový ústavní soud Německa zrušil dne 18.7.2005 transpoziční zákon pro svoji neslučitelnost s německou Ústavou-Základním zákonem.⁹⁵ Podle Spolkového ústavního soudu není zaručena ochrana základních lidských práv tímto vnitrostátním právním aktem, neboť je nižší než ochrana lidských práv zaručená jak Základním zákonem, tak vlastním rámcovým rozhodnutím. Zákon o evropském zatýkacím rozkazu podle nálezu Spolkového Ústavního soudu porušuje právo na ochranu před vyhoštěním nevyváženým způsobem, jelikož nevyužívá k zajištění ochrany jednotlivce maximum možností, které mu rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu dává. Dále zákon o evropském zatýkacím rozkazu porušuje právo na soudní ochranu, jelikož neumožňuje odvolání proti rozsudku nařizujícímu předání.

Z těchto důvodů tedy předávání německých občanů není možné do té doby, než parlament přijme nový zákon o evropském zatýkacím rozkazu v souladu s příslušným ustanovením Základního zákona.

⁹⁴ Viz. Rahmenbeschluss des Rates vom 13. Juni 2002 über den Europäischen Haftbefehl und die Übergabeverfahren zwischen den Mitgliedstaaten, Úřední věstník č. L 190 ze dne 18. 7. 2002, s. 1-18. Jakožto důležitý instrument justiční spolupráce bude evropský zatýkací rozkaz po obsahové stránce předmětem analýzy v práci níže. Poznámka autorky.

V Německé spolkové republice tak existuje ústavní ochrana před vydáním občana do zahraničí, ale tato ochrana nemá absolutní povahu. Za jistých podmínek, v případě náležitého zajištění práv vydávaného občana, mj. i shledání dostatečného pojitka mezi cizí jurisdikcí a trestným činem, z něhož je obviněn, je možné německého občana do toho státu vydat.

Polský Ústavní soud shledal dne 27.4.2005 ve svém nálezu⁹⁶, že prováděcí zákon k rámcovému rozhodnutí evropským zatýkáacím rozkazu je pro princip předávání vlastních státních příslušníků, který obsahuje, v rozporu s polskou ústavou. Ústavní soud shledal, že zmíněný ústavní zákaz vydávání státních příslušníků je obsažen v právu polských občanů, být trestně stíhán před příslušnými národními soudy. Polský Ústavní soud dospěl k závěru, že pro platnost zkoumaných ustanovení trestního řádu je bezpodmínečná novelizace Ústavy v předmětném článku (čl. 55 odst.1). Polský Ústavní soud se s tímto problémem vypořádal odlišně než německý Spolkový Ústavní soud, když stanovil odklad zrušení neústavních ustanovení o 18 měsíců, ve kterých by měl parlament věc právně vyřešit. V této lhůtě nemohou národní soudy odmítnout případný evropský zatýkáací rozkaz na základě neústavnosti prováděcího zákona.

Rozhodnutí Spolkového Ústavního soudu a polského Ústavního soudu dopadá na celý proces integrace v oblasti předávání na základě evropského zatýkáacího rozkazu. Po kladném hodnocení evropského zatykače i v odborné literatuře⁹⁷, které bylo provázeno vydáním 2603

⁹⁵ BVerfG, 2 BvR 2236/04 ze dne 18. července 2005.

⁹⁶ Zdroj: www.integrace.cz (stav k 27. 2. 2006).

⁹⁷ Např. v české: POLÁK, P.: Evropský zatýkáací rozkaz (PrFO. 2004, 2: 76), *ASPI*, lit. 23607; ŠLOSARČÍK, I.: Evropský zatýkáací rozkaz, *ASPI*, lit. 24730, www.europeum.org, VANTUCH, P.: Evropský zatýkáací rozkaz, *Právní rádce*, iHned zpravodajství ze dne 28. 4. 2004, www.pravniradce.ihned.cz, TOMÁŠEK, M.: Existuje „evropské trestní právo“?, *iPrávník*, ze dne 26. 5. 2004, www.ipravnik.cz. (stav k 27. 2. 2006).

evropských zatykačů od zavedení tohoto institutu v rámci EU,⁹⁸ tak přichází období pochyb a očekávání, jak se zachovají ostatní členské státy. Zejména v boji s terorismem byl totiž z hlediska praxe evropský zatykač neúčinnějším nástrojem, což dokládá i samotný případ v SRN. V důsledku rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu se nepodařilo do Španělska vydat M. Darkazanliho, Syřana s německým státním občanstvím, podezřelého z podpory, kontaktů na Al-Kajdu a prokázaných úzkých vazeb na teroristy z 11. září 2001. Jelikož je na základě příslušných německých zákonů trestní stíhání M. Darkazanliho vyloučeno – kontakty na teroristickou jednotku nejsou důvodem pro zahájení trestního řízení, zůstane M. Darkazanli dál na svobodě, což se vymyká účelu, pro který vůbec evropský zatýkací rozkaz vznikl.

Tento konkrétní příklad pouze potvrzuje povahu rámcového rozhodnutí projevující se ve svém důsledku tím, že národní právo není interpretováno z hlediska jeho souladu s právem unijním, tak jak tomu je v případě práva komunitárního. Nelze také uplatňovat odpovědnost za škodu způsobenou nesprávnou či nevhodnou transpozicí rámcového rozhodnutí, tak jak by tomu bylo u směrnice.

4. 2. 3. Rozhodnutí

Tyto právní akty třetího pilíře jsou přijímány za jiným účelem, který je v souladu s cíli Hlavy VI., než je sbližování zákonů a jiných právních předpisů členských států. Rozhodnutí jsou závazná a nemají bezprostřední účinek. Rada přijímá kvalifikovanou většinou opatření, která jsou nutná k provedení těchto rozhodnutí na úrovni Unie. Jako

⁹⁸ Viz. Bericht der Kommission auf der Grundlage von Artikel 34 des Rahmenbeschlusses des Rates vom 13. Juni 2002 über den Europäischen Haftbefehl und die Übergabeverfahren zwischen den Mitgliedstaaten, Brüssel, 23. 2. 2005, KOM(2005) 63 endgültig, s. 4.

konkrétní příklad rozhodnutí, pro přiblížení jejich významu a funkce v rámci třetího pilíře, je možné uvést rozhodnutí, které bude níže taktéž předmětem analýzy, a to Rozhodnutí Rady EU o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti z 28. února 2002.⁹⁹

Rozhodnutí na rozdíl od rámcových rozhodnutí mohou či musí stanovovat formy a prostředky přímo v textu dokumentu. V tomto směru se rozhodnutí podobají komunitárním rozhodnutím, případně i nařízením, a mohou tak mít individuální nebo normativní právní důsledky.

4. 2. 4. Úmluvy

Jak vyplývá již z výše uvedených závěrů, není tento právní nástroj přínosem pro efektivní justiční spolupráci v trestních věcech. Řada úmluv je pro celkové prodlevy v jejich aplikaci, způsobené zejména zdoluhavými procesy ratifikací v jednotlivých členských státech, nakonec nahrazována rámcovými rozhodnutími.¹⁰⁰ Pro zjednodušení podmínek, za kterých úmluva vstupuje v platnost, bylo Amsterodamskou úmluvou stanoveno, že se stává úmluva platnou, pokud v ní není uvedeno něco jiného, jakmile bude přijata alespoň polovinou členských států, a to v těchto členských státech¹⁰¹. Prováděcí předpisy k úmluvám podle čl. 34 SEU jsou přijímány se souhlasem dvou třetin smluvních států.

⁹⁹ Rozhodnutí Rady z 28. února 2002 o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti, Úřední věstník L 63 z 6. 3. 2002, s. 1-13; Council Decision of 28 February 2002 setting up Eurojust with a view to reinforcing the fight against serious crime (2002/187/JHA).

¹⁰⁰ Např. Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie z 29. května 2000 byla, jak bylo zmíněno v textu práce, pro potřeby zavádění společných vyšetřovacích týmů do praxe nahrazena rámcovým rozhodnutím Rady EU z 13. června 2002 o společných vyšetřovacích týmech. Poznámka autorky.

¹⁰¹ Podle dřívější úpravy bylo nutné přijetí úmluvy všemi členskými státy, aby vstoupila v platnost. Poznámka autorky.

Jde tedy o úmluvy svou povahou mezinárodní, navržené a přijaté v rámci třetího pilíře SEU. Návrh textu konkrétní úmluvy musí být nejdříve jednomyslně schválen Radou JVZ, a pak předložen členským státům k ratifikaci, která probíhá stejně jako u mezinárodních smluv podle příslušných ustanovení ústavního práva. Pro výklad úmluv je v čl. 35 SEU stanovena fakultativní pravomoc ESD v řízeních o předběžných otázkách.

Také čl. 38 SEU obsahuje pravomoc Rady uzavřít dohodu s jedním nebo více státy nebo mezinárodními organizacemi.¹⁰²

Jelikož však EU nedisponuje mezinárodněprávní subjektivitou, jsou stranami mezinárodní smlouvy na jedné straně členské státy, jednající za EU v této oblasti a na straně druhé stát či mezinárodní organizace. To je také v souladu s přílohou k Amsterodamské smlouvě, kde je explicitně stanoveno, že nejde o žádné převedení kompetencí z členských států na EU.¹⁰³

Nadále zůstávají v platnosti, pokud již nedošlo k jejich nahrazení prostřednictvím aktuálních právních aktů, právní nástroje přijímané dříve – ve znění Maastrichtské smlouvy - společné akce dle čl. K.3 odst. 2 písm. b),¹⁰⁴ společné postoje dle čl. K.3 odst. 2 písm.a), úmluvy podle čl. K. 3 odst. 2 písm. c) a dokumenty typu soft law – závěry, rezoluce a prohlášení, které sice nejsou v čl. 34 SEU výslovně zmíněny, jsou ale klasickými instrumenty mezivládní spolupráce, neboť jsou právně nezávazné.¹⁰⁵

¹⁰² Viz čl. 38 a 24 SEU.

¹⁰³ Viz 4. Prohlášení k čl. 24 a 38 ke Smlouvě o Evropské unii.

¹⁰⁴ Společná akce z 29. června 1998 přijatá Radou na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii o vytvoření Evropské soudní sítě, Úřední věstník L 191 ze dne 7. 7. 1998.

¹⁰⁵ Např. Erklärung des Exekutivausschusses vom 18. April 1996 zur Bestimmung des Begriffs „Drittausländer“ (Úřední věstník L 239 z 22. 9. 2000), Entschließung des Rates vom 21. Dezember 1998 zur Prävention organisierter Kriminalität im Hinblick auf die Ausarbeitung einer umfassenden Strategie zu deren Bekämpfung (Úřední věstník C 408 z 29. 12. 1998), Entschließung des Rates vom 23. November 1995 über den Schutz von

Pro justiční spolupráci a její zdokonalení mezi členskými státy EU byla významná, jak bude ukázáno níže, zejména společná akce o vytvoření Evropské justiční sítě z 29. 6. 1998.¹⁰⁶

Právní nástroje třetího pilíře, nejsou právem supranacionálním, které má v případě konfliktu aplikační přednost před vnitrostátním právním řádem, tak jak tomu je u práva ES. Jedná se tedy o právní akty, které vznikají v rámci třetího pilíře jako právo smluvních stran SEU ve smyslu mezinárodního práva veřejného.¹⁰⁷

Zeugen im Rahmen der Bekämpfung der internationalen organisierten Kriminalität (Úřední věstník C 327 z 7. 12. 1995).

¹⁰⁶ Cit. poznámka č. 44.

¹⁰⁷ Cit. PIKNA, B.: Právo EU-Právní akty třetího pilíře, *Právník*, 2001, č. 2, s. 153.

5. Justiční spolupráce

Podle čl. 31 SEU zahrnuje společný postup v rámci justiční spolupráce v trestních věcech následující:

- a) usnadňování a urychlování spolupráce příslušných ministerstev a soudních nebo obdobných orgánů členských států, také prostřednictvím zřízení EUROJUSTu, ukáže-li se to účelným, v trestním řízení a při výkonu rozhodnutí;
- b) usnadňování vydávání mezi členskými státy;
- c) zajišťování slučitelnosti příslušných předpisů členských států, pokud je to nezbytné ke zlepšení této spolupráce;
- d) předcházení kompetenčním konfliktům mezi členskými státy;
- e) postupné přijímání opatření k zavedení minimálních norem o skutkových podstatách trestných činů a trestech v oblasti organizovaného zločinu, terorismu a nedovoleného obchodu s drogami.

5.1. EUROJUST

EUROJUST byl označen jako jeden z možných prostředků boje proti terorismu v Závěrech předsednictva ze zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999¹⁰⁸, a to v bodě 46, kde se uvádí, že za účelem posílení boje proti závažné organizované trestné činnosti se Evropská rada dohodla na vytvoření orgánu (EUROJUST) složeného ze státních zástupců, soudců či policejních úředníků s obdobnými pravomocemi, vyčleněných jednotlivými členskými státy v souladu s jejich právními řády.

Úkolem EUROJUSTu mělo podle Závěrů z Tampere být:

- usnadňovat náležitou koordinaci národních orgánů činných v trestním řízení a
- podporovat vyšetřování případů organizované trestné činnosti, zvláště na základě analýz EUROPOLu, jakož i
- blíže spolupracovat s Evropskou justiční sítí, zejména ohledně zjednodušení vyřizování žádostí o právní pomoc.

Dne 14. 12. 2000 přijala Rada rozhodnutí o vytvoření Prozatímního orgánu justiční spolupráce (PRO-EUROJUST) se sídlem v Bruselu, podporovaného infrastrukturou Rady.¹⁰⁹

Každému členskému státu bylo podle čl. 3 rozhodnutí uloženo vyslat k PRO-EUROJUSTu státního zástupce, soudce či policejního úředníka s obdobnými pravomocemi. Tito vybraní členové PRO-EUROJUSTu pak měli v rozsahu národních právních úprav, ve spolupráci s kterýmkoli orgánem příslušným na základě ustanovení přijatých v rámci smluv a v mezích své vlastní pravomoci, přispívat k justiční spolupráci mezi příslušnými národními orgány při vyšetřování a trestním stíhání závažné trestné činnosti, obzvláště organizované kriminality, která se dotýká dvou nebo více členských států.

Cíle a úkoly PRO-EUROJUSTu byly vymezeny v čl. 2 rozhodnutí následovně:

- zdokonalovat spolupráci mezi příslušnými národními orgány při vyšetřování a trestním stíhání závažné trestné činnosti, zvláště organizované, která se dotýká dvou nebo více členských států;
- ve stejném rámci podporovat a zdokonalovat koordinaci vyšetřování a trestního stíhání;

¹⁰⁸ http://europa.eu.int/council/off/conclu/oct99/oct99_de.htm (stav k 27. 2. 2006).

¹⁰⁹ Úřední věstník L 324 z 21. 12. 2000, s. 2-3.

- poskytovat své odborné znalosti členským státům a Radě, bude-li to nutné, za účelem sjednání a přijetí nástroje zřizujícího EUROJUST.

Z posledního bodu je zřejmé, že vytvoření předchůdce EUROJUSTu znamenal důležitý krok, neboť tak byly lépe vymezeny konkrétní praktické problémy, s nimiž se obdobná instituce mohla setkat, a také byly vyzkoušeny určité postupy v praxi dříve, než došlo k vytvoření samotného EUROJUSTu. Navíc se činností PRO-EUROJUSTu potvrdila potřeba celého projektu EUROJUSTu.

Dne 28. února 2002 přijala Rada rozhodnutí č. 2002/187/JVV o zřízení EUROJUSTu za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti.¹¹⁰ Dnem zveřejnění Rozhodnutí v Úředním věstníku ES skončila činnost PRO-EUROJUSTu a začala činnost EUROJUSTu.¹¹¹

Podle rozhodnutí je cílem EUROJUSTu podpora a usnadnění spolupráce nejen při vyšetřování a trestním stíhání, nýbrž i při poskytování mezinárodní právní pomoci a v extradičním řízení. Pro tuto spolupráci musí členské státy přizpůsobit národní právní řády tak, aby byla možná výměna informací o přeshraniční kriminalitě mezi národními orgány a jejich zástupci v EUROJUSTu.

EUROJUST může také pomáhat při vyšetřování a stíhání, která se týkají pouze jednoho členského státu a třetí země, pokud je s touto třetí zemí uzavřena dohoda o spolupráci¹¹² nebo pokud je v konkrétním případě na poskytnutí takové pomoci bytostný zájem.

EUROJUST je orgánem EU s právní subjektivitou a má obdobné složení jako PRO-EUROJUST, neboť se skládá podle čl. 2 rozhodnutí z národních členů přidělených po jednom z každého

¹¹⁰ Úřední věstník č. L 63 z 6. 3. 2002, s. 1 - 13.

¹¹¹ Úřední věstník č. L 63 z 6.03.2002, s. 1 - 13.

¹¹² Ve smyslu čl. 27 (výměna informací s partnery) rozhodnutí, Úřední věstník č. L 63 z 6.03.2002, s. 10.

členského státu z řad státních zástupců, soudců či policejních úředníků s obdobnými pravomocemi.

Strukturu EUROJUSTu tedy tvoří:

a) *Národní členové*

Podle čl. 9 rozhodnutí je status národních členů stanoven vnitrostátními právními předpisy řády jednotlivých členských států. Každý členský stát má povinnost definovat v rámci svého vnitrostátního právního řádu rozsah a povahu justičních pravomocí, které jsou národnímu členovi propůjčeny na území domovského státu. V souladu se svými mezinárodními závazky určí dále členský stát právo národního člena vstupovat do jednání se zahraničními justičními orgány. V zájmu plnění cílů EUROJUSTu musí mít každý národní člen přístup k informacím obsaženým ve vnitrostátním trestním rejstříku nebo v jakémkoliv jiném rejstříku svého členského státu za takových podmínek, jaké stanoví národní právo pro státního zástupce, soudce či policejního úředníka s obdobnou pravomocí. Národní člen se může obracet na příslušné orgány svého členského státu přímo. Každý členský stát stanoví funkční období národního člena s ohledem na řádný chod EUROJUSTu.

Národní členové EUROJUSTu jsou oprávněni si bez předchozího zmocnění vyměňovat mezi sebou nebo s příslušnými orgány svých členských států veškeré informace potřebné k plnění svých úkolů.

Národní členové působí v sídle EUROJUSTu, které je v Haagu v budově Mezinárodního soudního dvora. Přesto zůstávají zaměstnanci svých členských států, neboť, jak již bylo uvedeno výše, je jejich status stanoven vnitrostátním právem každého příslušného členského státu. Z toho vyplývá, že i případná disciplinární odpovědnost národního člena za jeho samostatná rozhodnutí podléhá vnitrostátnímu právu.

Národní člen EUROJUSTu je oprávněn obracet se na příslušné orgány členských států s tím, aby případně zahájily vyšetřování nebo stíhání v trestní věci.

V případě pozitivního konfliktu trestních jurisdikcí více členských států může národní člen napomáhat v jeho řešení a koordinovat spolupráci příslušných orgánů těchto států. Může také navrhnout členským státům, aby vytvořily společné vyšetřovací týmy.

EUROJUST zajišťuje prostřednictvím svých národních členů, aby se příslušné orgány členských států vzájemně informovaly o probíhajících vyšetřováních a stíháních. Dále může napomáhat v zlepšení spolupráce mezi příslušnými národními orgány v případě, že stíhání probíhá pouze v jednom členském státě.

Významnou pravomocí národního člena EUROJUSTu je také možnost zasílání žádostí o právní pomoc, pokud tyto žádosti jsou vypracovány příslušným orgánem členského státu, týkají se trestné činnosti uvedené níže a je potřebná koordinace při provádění těchto žádostí o právní pomoc.

b) *Národní zpravodajové*

Každý členský stát může jmenovat na základě čl. 12 rozhodnutí jednoho či více národních zpravodajů, kteří mohou působit zároveň jako kontaktní místo Evropské justiční sítě. Vztahy mezi národním zpravodajem a příslušnými orgány členských států se řídí opětovně vnitrostátními právními předpisy. Národní zpravodaj by měl pomáhat národnímu členu v jeho činnosti na území členského státu, neboť má pracoviště v členském státě, který jej jmenoval. Vztahy mezi národním členem a národním zpravodajem však nemohou bránit přímým kontaktům mezi národním členem a příslušnými orgány členského státu.

c) *Kolegium*

Kolegium se skládá ze všech národních členů, z nichž každý má jeden hlas, a odpovídá podle čl. 28 rozhodnutí za organizaci a činnost EUROJUSTu.

Při plnění úkolů podle článku 7 odst. a) rozhodnutí (tj. v případech, kdy se Kolegium obrací na příslušné orgány dotyčných členských států s podnětem, aby:

- zahájily vyšetřování nebo trestního stíhání;
- souhlasily s tím, že jeden z nich je schopen vést lépe vyšetřování nebo stíhání určitých trestných činů;
- koordinovaly svou činnost s příslušnými orgány dotyčných členských států;
- na základě příslušných mechanismů spolupráce sestavily společný vyšetřovací tým;
- mu poskytly jakékoliv informace nezbytné k plnění jeho úkolů);

rozhoduje Kolegium dvoutřetinovou většinou. Zbýlé rozhodovací procedury jsou stanoveny v jednacím řádu EUROJUSTu.

d) *Předseda, popřípadě místopředsedové*

Kolegium si volí podle čl. 28 odst. 2 z řad národních členů svého předsedu, a uzná-li to za vhodné, až dva místopředsedy. Volební výsledky se předkládají ke schválení Radě EU.

Předseda vykonává svou funkci jménem Kolegia a pod jeho dohledem. Řídí práci Kolegia a kontroluje správu zajišťovanou vedoucím kanceláře. Funkční období předsedy trvá tři roky a může být jednou opětovně zvolen.

e) *Sekretariát v čele s vedoucím kanceláře*

Administrativní činnosti EUROJUSTu jsou zajišťovány podle čl. 28 odst. 5 rozhodnutí sekretariátem v čele s vedoucím kanceláře, který je na základě čl. 29 odst. 5 rozhodnutí pod dohledem předsedy odpovědný za správu EUROJUSTu a jeho personálu.

f) *Úředník na ochranu osobních údajů*

Jeho existence a Společného kontrolního orgánu je odrazem významu *ochrany osobních údajů*.¹¹³ Úředník na ochranu osobních údajů je zaměstnancem EUROJUSTu, který je přímo podřízen pravomoci Kolegia. Při výkonu svých povinností se podle čl. 17 odst. 1 rozhodnutí neřídí pokyny žádné osoby.

g) *Společný kontrolní orgán*

Podle čl. 23 rozhodnutí je společný kontrolní orgán, nezávislým kontrolním, kolektivním orgánem soudní povahy. Má zajistit především dodržování ustanovení rozhodnutí o zřízení EUROJUSTu, která se týkají zpracovávání osobních údajů. Skládá se ze tří stálých členů a jednoho nebo více ad hoc členů. Těmito členy jsou soudci z členských států, přičemž stálým členem se stává vždy zástupce členského státu jeden rok předtím, než tento členský stát převezme předsednictví EU. Ad hoc členové jsou jmenováni za účelem řešení konkrétních stížností a dovolání proti rozhodnutím týkajících se ochrany osobních údajů.¹¹⁴

Podle čl. 3 rozhodnutí je při vyšetřování a stíhání níže uvedených druhů trestné činnosti ve dvou a více členských státech EU v případě, že jde o závažnou, zejména organizovanou trestnou činnost, cílem EUROJUSTu:

- podněcovat a zlepšovat *koordinaci vyšetřování a stíhání* prováděnou příslušnými orgány členských států,
- zlepšovat *spolupráci* mezi příslušnými orgány členských států, zejména usnadňovat výkon *mezinárodní právní pomoci* a vyřizování *žádostí o vydávání*,

¹¹³ Blíže čl. 22 Úřední věstník č. L 63 z 6. 3. 2002, s. 8.

¹¹⁴ Viz čl. 20 odst. 2 a čl. 19 odst. 8 Úřední věstník č. L 63 z 6. 3. 2002, s.7.

- jinak podporovat příslušné orgány členských států za účelem *zvyšování účinnosti* jejich činnosti při vyšetřování a stíhání.

Ať už EUROJUST jedná prostřednictvím národních členů, nebo jako Kolegium, nenahrazuje žádným způsobem práci národních orgánů veřejné žaloby, ale pouze napomáhá v zajišťování efektivní justiční spolupráce v trestních věcech mezi členskými státy EU.

Mimo těchto obecně vymezených cílů se EUROJUST zaměřuje na výměnu informací o právních předpisech členských států týkajících se trestního řízení a přípravu návrhů a doporučení na změny vnitrostátní i mezinárodní právní úpravy za účelem zlepšení mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech.

Je také na základě čl. 4 oprávněn zabývat se následujícími druhy trestné činnosti:

- všemi druhy trestné činnosti a přestupků, kterými je oprávněn se zabývat i EUROPOL (na základě čl. 2 Úmluvy o EUROPOLu ze dne 26. července 1995¹¹⁵, tj. nedovolený obchod s drogami, obchod s jadernými a radioaktivními látkami, převáděčství, obchod s lidmi, trestná činnost týkající se motorových vozidel, trestná činnost spáchaná v rámci teroristických činů proti životu, zdraví, osobní svobodě a majetku, nedovolené praní peněz, případně jiná závažná trestná činnost, která je uvedena v příloze k Úmluvě o EUROPOLu);

- dále těmito druhy trestné činnosti:

- počítačovou trestnou činností,

- podvody a korupcí, jakožto i veškerou trestnou činností poškozující finanční zájmy Společenství,

- legalizací výnosů z trestné činnosti,

- trestnými činy vůči životnímu prostředí,

-účastenstvím na zločinném spolčení ve smyslu Společné akce Rady č. 98/733/JVV ze dne 21. 12. 1998 o kriminalizaci účasti na zločinném spolčení v členských státech EU¹¹⁶;

- ostatní trestnou činností či přestupky, které byly spáchány spolu s výše uvedenými formami trestné činnosti.

Krom uvedených druhů trestné činnosti se EUROJUST může zabývat i dalšími druhy trestné činnosti, pokud je to v souladu s jeho cíli a pokud byl o pomoc při vyšetřování nebo stíhání požádán příslušným orgánem členského státu.

Co se týče spolupráce EUROJUSTu s orgány participujícími na justiční spolupráci mezi členskými státy (Komise, EUROPOL, Evropská justiční síť) a s třetími zeměmi, se kterými je oprávněn uzavírat dohody o spolupráci, je třeba poznamenat, že se o ni zmiňuje již samotná preambule rozhodnutí.

Komise ES se má na základě čl. 11 rozhodnutí účastnit v rámci svých oprávnění práce EUROJUSTu. Může být vyzvána k poskytnutí odborného posudku týkajícího se činnosti EUROJUSTu při koordinaci vyšetřování a stíhání. Oba dotčené orgány mohou mezi sebou uzavírat za účelem posílení spolupráce dohody.

Rozhodnutí ve své preambuli rovněž řeší vztah EUROJUSTu k *OLAF*, který byl založen nařízením č. 1073/1999 Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. 5. 1999¹¹⁷ jako jednotka zřízená za účelem administrativního vyšetřování podvodů a jakýchkoli nesrovnalostí poškozujících finanční zájmy EU. Cíle stanovené v tomto nařízení pro *OLAF* jsou důležité i pro EUROJUST. Kolegium EUROJUSTu proto musí přijmout všechna nezbytná prováděcí opatření k dosažení těchto cílů. Vzhledem k tomu, že

¹¹⁵ Zdroj: <http://www2.euroskop.cz/data/files/1/F19A1307-8532-4158-9F8D-DEFE0590AF1E.pdf?PHPSESSID=8bd5a31bdb00fbc85f59a6888a0a1c9c> (stav k 27. 2. 2006). Úřední věstník č. C 316 z 27. 11. 1995, s. 1.

¹¹⁶ Úřední věstník č. L 351 ze dne 29. 12. 1998, s. 1-3.

EUROJUST je jednotkou zřízenou za účelem podpory justiční spolupráce ve věcech trestních, a OLAF je pouze jednotkou administrativního vyšetřování, nemůže mít OLAF podle bodu 5 preambule rozhodnutí o zřízení EUROJUSTu přístup k dokumentům (dokladům, důkazním materiálům, hlášením, poznámkám a informacím), se kterými nakládá EUROJUST.

Čl. 26 odst. 3 a 4 rozhodnutí přesto stanoví, že EUROJUST naváže a bude udržovat úzkou spolupráci s úřadem OLAF. Za tím účelem může OLAF přispívat k práci EUROJUSTu při koordinaci postupů vyšetřování a stíhání v oblasti ochrany finančních zájmů Společenství, a to buď na podnět EUROJUSTu nebo na žádost OLAF, pokud proti této spolupráci nejsou příslušné vnitrostátní orgány členských států.

Přestože OLAF neprovádí justiční úkony, provádí prvotní vyšetřování ve věci, jehož výsledky mohou být cestou EUROJUSTu předány příslušným justičním orgánům členského státu, pokud OLAF neuzavřel ujednání s příslušným státem o možné přímé komunikaci s jeho justičními orgány.¹¹⁸

Pro účely získávání a poskytování informací mezi EUROJUSTem a OLAF, je povinností členských států, aby zajistily, že jejich národní zástupce v EUROJUSTu bude vybaven pravomocemi seznamovat se s činností OLAF jako kompetentní orgán členského státu ve smyslu nařízení č. 1073/1999 (Evropské společenství) a č. 1074/1999 (Euratom) týkajících se vyšetřování prováděných v rámci OLAF. Takováto výměna informací mezi OLAF a národním členem EUROJUSTu se však nebude dotýkat již stanovených povinností pro OLAF poskytovat informace příslušným orgánům členských států.

¹¹⁷ Úřední věstník č. L 136 z 31. 5. 1999, s. 1.

Na základě čl. 26 odst. 1 rozhodnutí je EUROJUST rovněž oprávněn zahájit a udržovat spolupráci s *EUROPOLEm* v míře, v jaké je to důležité pro plnění úkolů EUROJUSTu, pro dosahování jeho cílů, a pro zamezení dvojího trestního řízení v jedné trestní věci ve dvou a více členských státech. Zásady této spolupráce stanoví smlouva, kterou schválí Rada po konzultaci se Společným kontrolním orgánem ohledně předpisů o ochraně osobních údajů. Sporné otázky možné výměny dat mezi těmito dvěma orgány vyplývají z nestejného právního základu těchto institucí - EUROJUST vznikl na základě rozhodnutí Rady a EUROPOL na základě mezinárodní smlouvy, kterou ratifikovaly členské státy EU.

Podle čl. 26 odst. 2 Rozhodnutí je EUROJUSTu uloženo rozvíjet nadstandardní vztahy s *Evropskou justiční sítí*, založené na vzájemných konzultacích a doplňování, a to především mezi národním členem, kontaktním místem tohoto členského státu a případným národním zpravodajem. Obě instituce mají za cíl podporovat a napomáhat mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech na horizontální úrovni.

V neposlední řadě je EUROJUST oprávněn spolupracovat rovněž se *styčnými justičními úředníky a mezinárodními organizacemi*. Může si vyměňovat zkušenosti a informace, včetně osobních dat, s orgány EU, mezinárodními organizacemi a rovněž s orgány třetích zemí, které jsou oprávněny vést trestní řízení, se kterými může za tímto účelem za souhlasu Rady uzavírat smlouvy o spolupráci. Poskytování osobních dat je vázáno na podmínky, které jsou stanoveny v rozhodnutí.

¹¹⁸ Česká republika ujednání o takovéto spolupráci uzavřela s OLAF dne 22. října 2001. Poznámka autorky.

EUROJUST kladl důraz na spolupráci s bývalými kandidátskými zeměmi.¹¹⁹ Počátkem roku 2002 požádal EUROJUST ministerstva spravedlnosti těchto zemí o stanovení kontaktních bodů pro spolupráci s EUROJUSTem.¹²⁰

Z hlediska vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a práva lze založení EUROJUSTu považovat za značný úspěch. Jeho nejvýznamnější přínos je možné vidět v zapojování do vyšetřování a trestního stíhání. Jeho důležitým projevem je pak koordinace při provádění zatčení ve více členských státech. Je ovšem nutné mít na paměti, že EUROJUST funguje pouze jako podpora národním orgánům, které zůstávají odpovědné za výkon státní moci. Co může do jisté míry způsobit problémy, je jeho hybridní charakter, daný jeho mezivládními a integrovanějšími prvky.

Dalším problémem je, že národní členové EUROJUSTu z různých členských států mají – podle toho, z jakého členského státu pochází – podstatně rozdílné pravomoci a rozdílný status. Při práci s členskými státy se tak mohou jednotliví národní členové, a stejně tak EUROJUST jako celek, dostat do nevyvážené situace.

Jednu z hlavních možností EUROJUSTu, jako tělesa bez výkonných pravomocí, ke zlepšování soudní a policejní spolupráce mezi členskými státy lze spatřovat ve zveřejňování nedostatečně spolupracujících orgánů členských států. Rozdílné standardy spolupráce mezi členskými státy jsou hlavním neduhem při potírání zločinu s přeshraničním prvkem. Liknavost v implementaci samotného rozhodnutí o zřízení EUROJUSTu ze strany některých

¹¹⁹ Tímto se de facto Česká republika zapojila do činnosti EUROJUSTu před jejím vstupem do EU.

¹²⁰ Pro ČR byla kontaktním bodem určena ředitelka mezinárodního odboru Nejvyššího státního zastupitelství.

členských států (např. Řecka a Španělska) má pak vliv na možnosti jejich národních členů v Kolegiu, které jsou tímto značně omezené.

Další důležitý problém vyplývá ze skutečnosti, že Eurojust postrádá jakoukoliv pravomoc vyvíjet nátlak na národní justiční orgány. Tento fakt lze považovat za oslabení efektivity v činnosti EUROJUSTu. Smlouva o Ústavě pro Evropu¹²¹ obsahovala v tomto smyslu ustanovení o posílení úlohy EUROJUSTu a zřízení funkce evropského veřejného žalobce, který by své omezené pravomoci mohl vykonávat v rámci EUROJUSTu.

5.2. Evropská justiční síť v trestněprávních věcech

Evropská justiční síť byla založena na základě Společného postupu ze dne 29. června 1998¹²². Tato síť je tvořena kontaktními body – soudci, prokurátory, úředníky ministerstev spravedlnosti, kteří se ve členských státech a v kandidátských zemích zabývají vyřizováním právní pomoci v trestních věcech obecně nebo se věnují určité konkrétní formě závažné trestné činnosti jako: organizovaný zločin, podvody, obchodování s nelegálními drogami nebo terorismus. Tyto kontaktní body musí být schopny na základě své jazykové vybavenosti komunikovat s jinými kontaktními body v EU, aby tak byl zajištěn efektivní boj proti všem formám trestné činnosti.

Počet kontaktních bodů v jednotlivých státech je různý. Záleží plně na tom kterém státě, jaký si stanoví počet svých kontaktních bodů. Každý členský stát musí v souladu s ustanoveními národních právních předpisů určit tolik kontaktních bodů, aby pokryl jak celé své území, tak i různé formy trestné činnosti.

¹²¹ Zdroj: http://www2.euroskop.cz/data/index.php?p=detail&c-id=45099&h_kat_id=5493&id=5542&kap_id=105962 (stav k 27. 2. 2006).

¹²² Úřední věstník č. L 191 ze 7. 7. 1998, s. 4-7.

Kontaktní body jsou aktivními zprostředkovateli. Mají za úkol ulehčit především justiční spolupráci mezi členskými státy zvláště při stíhání závažné trestné činnosti. Jsou k dispozici jak příslušným místním justičním orgánům, tak i jiným místním orgánům, kontaktním bodům, justičním orgánům nebo jiným příslušným orgánům v jiných členských státech. Zprostředkovávají informace nejen právního (informace o kompetencích příslušných orgánů v členských státech, o procedurálních otázkách trestního řízení a vyřizování žádosti o právní pomoc), ale i praktického rázu pro místní justiční orgány, pro kontaktní body v jiných členských státech, tak jako i pro cizí justiční orgány s tím, že účelem je připravit efektivní žádost o justiční spolupráci nebo tuto spolupráci obecně vylepšit.

Kontaktní osoby jednotlivých členských států se setkávají pravidelně na společných jednáních, na nichž dochází k výměně informací z praxe a projednávají se sporné otázky mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech.

Činnost Evropské justiční sítě však má své nedostatky. Její akceschopnost je závislá od osobního přístupu jednotlivých kontaktních bodů.

V některých členských státech je mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech věnována velká pozornost a jejich kontaktní body jsou velmi aktivní. Oproti tomu jsou však členské státy, kde je existence kontaktních bodů pouze formální.

Dále není dosaženo dostatečné možnosti koordinace vyřizování žádostí o právní pomoc ve více státech, např. pokud jde o zjišťování a zajišťování majetku a koordinaci vyšetřování v případech, kdy trestná činnost byla spáchána na území více států.

Tyto nedostatky v činnosti Evropské justiční sítě má odstranit právě výše zmíněný EUROJUST, tvořený národními členy, kteří

pracují společně na jednom místě a jejichž náplní práce je jen činnost v rámci EUROJUSTu (byť jsou to zástupci členských států), který by měl s Evropskou justiční sítí udržovat nadstandardní vztahy. To se projevuje jednak tím, že tyto instituce mají společný sekretariát¹²³ a jednak tím, že EUROJUST má přístup do centrálních databází Evropské justiční sítě. Na druhé straně může Evropská justiční síť k plnění svých úkolů čerpat finanční prostředky z rozpočtu EUROJUSTu a členové EUROJUSTu se na pozvání mohou účastnit zasedání Evropské justiční sítě a naopak.

5. 3. Evropský zatýkací rozkaz¹²⁴

Zkušenosti členských států EU ukazují, že mnohé úmluvy, které byly v oblasti vydávání sjednány, neměly úspěch z důvodů liknavého přístupu některých států k jejich ratifikaci, jak již bylo výše uvedeno. Pro účely zajištění efektivní účinnosti evropského zatýkacího rozkazu byla proto zvolena forma úpravy rámcovým rozhodnutím, jež stanoví závazný výsledek, kterého mají členské státy dosáhnout národními úpravami. Rámcové rozhodnutí nabylo účinnosti 7. srpna 2002; od členských států se požadovalo, aby jej do svých právních řádů zavedly do 31. prosince 2003.¹²⁵

Ve smyslu usnadnění vydávání, resp. předávání se členské státy rozhodly k zavedení institutu evropského zatýkacího rozkazu. Základní impuls pro jeho vznik lze podobně jako u EUROJUSTu najít v Závěrech předsednictva ze zasedání Evropské rady v Tampere

¹²³ Viz. bod 13 preambule a čl. 26 odst.2 písm. b) Rozhodnutí Rady o vytvoření Eurojustu za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti, Úřední věstník č. L 63 z 6. 3. 2002, s. 1 - 13.

¹²⁴ Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a předávacích postupech mezi členskými státy z 13. 6. 2002, Úřední věstník č. L 190 z 18. 7. 2002, s. 1-18

¹²⁵ Viz. čl. 34 odst. 1 rámcového rozhodnutí, Úřední věstník č. L 190 z 18. 7. 2002, s. 12.

z října 1999¹²⁶, kde se objevil požadavek zrušení formální vydávací procedury mezi členskými státy.¹²⁷

Rada JVZ označila dne 20. září 2001 ve svých závěrech ze zasedání jako hlavní nástroj justiční spolupráce v boji proti terorismu ve vztahu k situaci po 11. září 2001 na prvním místě právě evropský zatýkací rozkaz.

Evropská rada potvrdila na svém zasedání dne 21. září 2001 svůj zájem na urychleném přijetí tohoto nástroje v Akčním plánu boje proti terorismu. Po diskusi v Evropském parlamentu a Radě bylo rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkaze a procesu předávání mezi členskými státy schváleno Radou 13. června 2002 a publikováno pod č. 2002/584/JVV v Úředním věstníku ES dne 18. července 2002.¹²⁸

Rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkacím rozkazu a procesu předávání mezi členskými státy ze dne 13. června 2002 byly mezi členskými státy EU nahrazeny téměř všechny v práci zmíněné dokumenty upravující vydávání mezi členskými státy EU (v případě Schengenského systému pouze část příslušných zmíněných ustanovení¹²⁹).¹³⁰

Rámcové rozhodnutí má svůj jasný cíl - vytvoření jednotného systému extradice mezi soudními orgány členských států. Nový systém předání se vztahuje jednak na osoby podezřelé ze spáchání

¹²⁶ Viz. též Program opatření k provedení zásady vzájemného uznávání soudních rozhodnutí ve věcech trestních přijatý Radou 30. listopadu 2000; Úřední věstník C 12 z 15.1. 2001, s. 10; předpokládán také v Závěrech Evropské rady z Tampere č. 37 a přijatý Radou dne 30. listopadu 2000, pojednává o otázce vzájemného výkonu zatýkacího rozkazu.

¹²⁷ Viz. TAMPERE EUROPEAN COUNCIL 15 AND 16 OCTOBER 1999, PRESIDENCY CONCLUSIONS, B „a genuine european area of justice“, č. 35, http://www.europarl.eu.int/sumits/tam_en.htm

¹²⁸ Úřední věstník č. L 190 ze dne 18.7. 2002, s. 1-20.

¹²⁹ Hlava III, Kapitola 4 Prováděcí dohody k Schengenské úmluvě z 19. června 1990.

¹³⁰ Kapitola 4 „Všeobecná závěrečná ustanovení“, čl. 31 „Vztah k jiným smlouvám“, Úřední věstník L 190 ze dne 18. 7. 2002, s. 1-18; rámcové rozhodnutí nabylo účinnosti 7. srpna 2002; od členských států se požaduje, aby ho do svých právních řádů zavedly do 31. prosince 2003.

trestného činu a jednak na osoby, které již byly pro spáchání trestného činu odsouzeny.

Vytvořením tohoto systému dochází ke konkrétnímu provádění *principu vzájemného uznávání* trestněprávních rozhodnutí mezi členskými státy.

Rámcové rozhodnutí přineslo několik zásadních změn, které nový systém předání charakterizují:

- prolomení zásady oboustranné trestnosti,
- prolomení zásady nevydávání vlastních občanů a
- zrušení rozhodovací pravomoci centrálního státního orgánu,

neboť role centrálních státních orgánů je spatřována pouze v administrativní a praktické podpoře. Rozhodovací pravomoc se tak přesunula na dotčené, ve věci rozhodující justiční orgány členských států.

Ve vztahu k třetím zemím však nadále platí původní, mezinárodněprávní úprava. V rámcovém rozhodnutí je explicitně zmíněno, že všechny členské státy budou dodržovat při provádění rámcového rozhodnutí zásady plynoucí pro ně z Úmluvy Rady Evropy z 28. ledna 1981 k ochraně osob při automatickém zpracovávání osobních dat¹³¹.

Evropským zatýkacím rozkazem se podle čl. 1 rámcového rozhodnutí rozumí: „rozhodnutí vydané justičním orgánem v jednom členském státě proto, aby druhý členský stát zatkl a předal hledanou osobu za účelem trestního stíhání, výkon trestu odnětí svobody nebo jiného ochranného opatření“.

Osoba může být předána pro protiprávní jednání, u kterého podle právních předpisů vystavujícího členského státu hrozí uložení trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření s horní hranicí v délce

nejméně dvanáct měsíců a nebo, u kterého je možné v případě odsouzení uložit trest odnětí svobody nebo nařídít ochranné opatření v délce alespoň čtyř měsíců.

Rámcové rozhodnutí neobsahuje ustanovení typická pro předešlé mezinárodní dokumenty, která upravují extradici, a to o vyloučení politických trestných činů, trestných činů s politickým trestným činem souvisejících, trestných činů spáchaných z politických pohnutek; vojenských a fiskálních trestných činů z procesu předání.

Zásada oboustranné trestnosti je prolomena u v čl. 2 odst. 2 taxativně vyjmenovaných trestných činů. Rada je oprávněna tento seznam pozměnit nebo doplnit podle potřeby jednomyslným rozhodnutím po konzultaci s Evropským parlamentem.

Podmínkou neplatnosti zásady oboustranné trestnosti ovšem je, že je za tyto vyjmenované trestné činy možno uložit ve vystavujícím členském státě trest odnětí svobody nebo nařídít ochranné opatření s horní hranicí sazby v délce nejméně tři roky. Kromě trestného činu terorismu a dalších trestných činů spojovaných tradičně s terorismem (např. únos letadla nebo lodě, omezování osobní svobody, brání rukojmí) se objevují v čl. 2 odst. 2 rámcového rozhodnutí i další skutkové podstaty, které jsou v centru zájmu Evropské unie,¹³² např. obchodování s lidmi, pohlavní zneužívání dětí a dětská pornografie, nedovolený obchod s drogami a psychotropními látkami, nedovolený obchod se zbraněmi, municí a výbušninami, korupce, podvod, praní špinavých peněz. Zmíněné jsou však i trestné činy označované jako tzv. běžná násilná trestná činnost: vražda, těžká újma na zdraví, loupež, znásilnění apod.

¹³¹ Sdělení MZV č. 115/2001 Sb.m.s. z 15. 11. 2001.

¹³² Viz. čl. 29 Smlouvy o Evropské unii.

Rámcové rozhodnutí dále stanoví, kdy justiční orgán vykonávajícího členského státu *musí* na základě čl. 3 a kdy *může* na základě čl. 4 odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu.

Výkon evropského zatýkacího rozkazu *musí být* justičním orgánem členského státu *odmítnut* v případě, že:

- trestný čin, pro který byl evropský zatykač vydán, podléhá *amnestii* ve vykonávajícím členském státě, jestliže tento trestný čin zároveň spadá do jurisdikce vykonávajícího členského státu;

- justiční orgán vykonávajícího členského státu zjistí, že požadovaná osoba byla pro stejný skutek pravomocně odsouzena v jiném členském státě a byl jí uložen trest, který byl již vykonán, je právě vykonáván nebo podle práva odsuzujícího členského státu nemůže být vykonán;

- požadovaná osoba není s ohledem na svůj věk podle práva vykonávajícího členského státu trestně odpovědná za skutek, pro který byl evropský zatykač vydán.

Justičním orgánem vykonávajícího státu *může být* pak evropský zatýkací rozkaz *odmítnut* jestliže:

- se nejedná o trestný čin spadající pod čl. 2 odst. 2, kde se nevyžaduje oboustranná trestnost, a protiprávní skutek není trestným činem ve vykonávajícím členském státě; přičemž u *fiskálních trestných činů* nelze odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu z důvodu, že právo vykonávajícího státu neukládá stejný druh daně či cla nebo neobsahuje stejnou úpravu daní, cel a devizových otázek jako právo členského státu, který evropský zatýkací rozkaz pro tento skutek vydal;

- je osoba, na níž se vztahuje evropský zatýkací rozkaz, trestně stíhaná ve vykonávajícím členském státě za stejný čin jako je trestný čin, na němž je založen evropský zatýkací rozkaz;

- justiční orgány vykonávajícího členského státu rozhodly nezahajovat nebo zastavit trestní stíhání pro čin, na němž je evropský zatýkací rozkaz založen, nebo byl-li v členském státě vynesena proti hledané osobě za stejné jednání konečný rozsudek, který zamezuje dalšímu trestnímu stíhání;

- jsou trestní stíhání hledané osobě nebo výkon trestu podle právních předpisů vykonávajícího členského státu *promlčeny* a jednání spadá do pravomoci tohoto členského státu na základě jeho vlastního trestního práva;

- justiční orgán vykonávajícího státu zjistí, že požadovaná osoba byla pro stejný skutek pravomocně odsouzena ve třetím, nečlenském státě a byl jí uložen trest, který byl již vykonán, je právě vykonáván nebo podle práva odsuzujícího nečlenského státu nemůže být vykonán.

Na základě tohoto článku rámcového rozhodnutí je zajištěna ochrana práv hledané osoby tím, že jsou respektovány: zásada *ne bis in idem*, institut *amnestie* a *promlčení*.

Výkon evropského zatýkacího rozkazu může být případně podmiňován některými v čl. 5 rámcového rozhodnutí taxativně uvedenými zárukami. Jedná se o tyto podmínky:

- byl-li evropský zatýkací rozkaz vydán za účelem výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření, které byly uloženy rozhodnutím vneseným v nepřítomnosti a nebyla-li dotyčná osoba předvolána osobně nebo jinak informována o dnu a místu jednání, které vedlo k rozhodnutí vnesenému v nepřítomnosti, může být předání podmíněno tím, že vystavující justiční orgán poskytne přiměřenou záruku, že osoba, na kterou se vztahuje evropský zatýkací rozkaz, bude mít možnost požádat ve vystavujícím členském státě o obnovu řízení a být přítomna soudnímu jednání;

– lze-li trestný čin, na jehož základě byl vydán evropský zatýkácí rozkaz, potrestat doživotním trestem odnětí svobody nebo doživotním ochranným opatřením, může být výkon zmíněného zatýkácího rozkazu podmíněn tím, že vystavující členský stát má ve svém právním systému ustanovení o přezkoumání uloženého trestu nebo opatření na základě žádosti nebo nejpozději po 20 letech nebo ustanovení o udělení milosti, o kterou může osoba požádat na základě právních předpisů nebo praxe vystavujícího členského státu, za účelem pozastavení výkonu tohoto trestu nebo opatření;

– je-li osoba, na kterou se vztahuje evropský zatýkácí rozkaz za účelem trestního stíhání, *státním příslušníkem* vykonávajícího členského státu nebo zde má trvalé bydliště, může být předání podmíněno tím, že osoba bude po vyslechnutí vrácena do vykonávajícího členského státu, aby zde vykonala trest odnětí svobody nebo ochranné opatření uložené ve vystavujícím členském státě.

Tím dochází také k výše zmíněnému průlomů v rámci vydávání vlastních státních příslušníků. Dočasnou výjimku v této věci si vyjednalo Rakousko.¹³³ S prolomením zásady nevydávání vlastních státních příslušníků je spojeno očekávání efektivnějšího boje proti organizované, přeshraniční kriminalitě v EU. Právě vedení trestního stíhání proti organizovaným skupinám, jejichž členové jsou z různých členských států EU, bude zjednodušeno možností stíhat všechny tyto osoby bez ohledu na jejich občanství v jednom členském státě EU, v rámci jednoho trestního řízení.

Evropský zatýkácí rozkaz je adresován v souladu s čl. 7 rámcového rozhodnutí přímo příslušnému justičnímu orgánu členského státu; role centrálního orgánu pro právní styk s cizinou, a to

jak v řízení o předání do ciziny, tak i z ciziny, je omezována na administrativní a technickou pomoc.

Obsah a forma zatýkacího rozkazu jsou stanoveny v čl. 8 rámcového rozhodnutí, kde je přímo odkázáno na přílohu rámcového rozhodnutí obsahující příslušný formulář evropského zatýkacího rozkazu. Evropský zatýkací rozkaz musí být přeložen do úředního jazyka vykonávajícího státu, pokud tento neučiní prohlášení o tom, že akceptuje i jiné jazyky.

Rámcové rozhodnutí upravuje doručování;¹³⁴ zmiňuje využití Schengenského informačního systému, Evropské justiční sítě¹³⁵ a Interpolu při pátrání po hledané osobě.

Hledaná osoba má po zatčení právo být seznámena s evropským zatýkacím rozkazem a informována o právu souhlasit s předáním.¹³⁶ Rámcové rozhodnutí stanoví lhůty a postupy pro předání osoby. Řeší se započtení doby vazby ve vykonávajícím členském státu, případně stíhání za jiné trestné činy, otázky dalšího předání či vydání, předání věcí a výloh.

Rámcové rozhodnutí ponechává prostor k zachování původních procedur vydávání: V případě těch trestných činů, pro které není možno evropský zatýkací rozkaz vydat, může být použito klasické procedury vydávání. I v případech trestných činů, pro které je možno vydat evropský zatýkací rozkaz, platí, že justičnímu orgánu členského státu *není uložena povinnost* využívat instrumentu evropského zatýkacího rozkazu.

¹³³ Na základě čl. 33 platí pro Rakousko do 31. prosince 2008 výjimka s tím, že musí jít o rakouského státního příslušníka a jednání, pro které byl evropský zatýkací rozkaz vydán, není podle rakouského práva trestné.

¹³⁴ Viz. čl. 9 rámcového rozhodnutí

¹³⁵ Viz. Gemeinsame Massnahme vom 29. Juni 1998 zur Einrichtung einer Europäischen Justiziellen Netzes (ABl. L 191 vom 7. 7. 1998, S. 4)

¹³⁶ Viz. čl. 11 rámcového rozhodnutí

Celý systém předání na základě evropského zatýkacího rozkazu je založen na výše již zmíněném principu vzájemného uznávání soudních rozhodnutí, který je a bude základem spolupráce členských států EU v oblasti justice¹³⁷.

Problémy, které vyvstávají v souvislosti s evropským zatýkacím rozkazem a které byly naznačeny již výše jsou průvodním jevem skutečnosti, že rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu je prvním normativním aktem vyžadujícím vzájemné uznávání v oblasti trestního práva v EU.

¹³⁷ Viz POLÁK, P.: Evropský zatýkací rozkaz, *Právní fórum*, 2004, č. 2, s. 76.

6. Závěr

Klasický systém mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v širším smyslu je, jak bylo v rigorózní práci naznačeno, v Evropě v současné době tvořen především mezinárodními smlouvami Rady Evropy. Jedná se především o :

- Evropskou úmluvu o vydávání z 13. prosince 1957,
- Dodatkový protokol k této úmluvě z 15. října 1975,
- II. dodatkový protokol k této úmluvě ze 17. března 1978,
- Evropskou úmluvu o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959,¹³⁸
- Dodatkový protokol k této úmluvě ze 17. března 1978,
- Evropskou úmluvu o potlačování terorismu z 27. ledna 1977,
- Úmluvu o předávání odsouzených osob z 21. března 1983,
- Dodatkový protokol k této úmluvě z 18. prosince 1997 a další.

Jde o mezinárodní smlouvy, které jsou svojí povahou otevřené pro všechny členské státy Rady Evropy. Slabinou u některých těchto smluv však je pouze velmi malý počet ratifikací ze strany členských států. Tendence tak je tento systém postupně nahrazovat. Důvody pro takový posun jsou mnohé:

Mnohostranné smlouvy týkající se jedné z forem mezinárodní právní pomoci, o které v této práci byla zmínka, se mohou uplatňovat z hlediska prostorového ve velmi omezené oblasti, která je charakterizována stejnými nebo podobnými kulturními, historickými, politickými a hodnotovými základy.

Jednotná aplikace těchto smluv jednotlivými smluvními stranami je často oklešťována řadou výhrad, které mohou tyto strany většinou vůči všem ustanovením bez omezení činit.

¹³⁸ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 550/1992 Sb..

Mnohostranné smlouvy podléhají také velmi zdlouhavé ratifikaci, podmíněné právě velkým počtem smluvních stran.

Proto se z tohoto pohledu jeví jako revoluční právní akty, vznikající v rámci spolupráce v oblasti JVZ věcí mezi členskými státy EU. Mezinárodní smlouvy Rady Evropy však mají význam i tuto oblast. Svědčí o tom i skutečnost, že řada nástrojů III. pilíře na ně navazuje a rozvíjí je. Nutno také poznamenat, že otázky týkající se mezinárodní spolupráce v trestních věcech v rámci EU jsou obecně řešeny i v souladu s EÚLP.

Kromě mezinárodněprávních pramenů tak byl proces vydávání mezi členskými státy EU doplněn opatřeními v rámci Prováděcí dohody k Schengenské úmluvě z 19. června 1990. Taktéž Úmluva o zjednodušení a modernizaci řízení pro doručování žádostí o extradici mezi členskými státy Evropských společenství z 26. května 1989, Úmluva o zjednodušeném extradičním řízení mezi členskými státy Evropské unie z 10. března 1995, Úmluva o vydávání mezi členskými státy Evropské unie z 27. září 1996 a Úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy z 29. května 2000 přispívají svým účelem k zrychlení a zjednodušení mechanismu vydávání. Úmluvy však byly doposud ratifikovány pouze částí členských států a stejně jako mezinárodní úmluvy Rady Evropy umožňují při podpisu a ratifikaci uplatnit výhrady.

Dokumenty upravující řízení o vydávání či předání v členských státech EU i ostatních evropských státech leckdy vyvolávají diskusi o jejich vlivu na lidská práva. Zda např. nehrozí nebezpečí, že legitimní úsilí o nejvyšší možnou účinnost evropského zatýkacího rozkazu zpochybní ochranu základních práv v Evropě? Protože je cílem evropského zatýkacího rozkazu osobu zadržet, zajistit její umístění do vazby a předání do rukou spravedlnosti v zemi, která o to žádá, přímo

ovlivňuje fyzickou svobodu dotyčné osoby, a obecněji svobody každé osoby v Unii.

Jednotlivé kapitoly rigorózní práce zřetelně vypovídají o tom, že s ohledem na respektování základních práv je soudní kontrola evropského zatýkacího rozkazu ve srovnání s klasickým vydáváním *a priori* příznivým faktorem, neboť omezuje prostor pro nahodilost. Rámcové rozhodnutí je přesnější než klasické vydávání, například pokud jde o zásadu *ne bis in idem*, o právo na obhájce či o právo odečtení času stráveného ve vazbě od délky odsouzení; z hlediska právního státu tudíž představuje pokrok.

Navíc byla ochrana lidských práv prioritou již při vytváření klasického systému vydávání. Pokud má být tento systém nahrazen něčím novým a dokonalejším, musí pak systém předání akceptovat ochranu lidských práv přinejmenším ve stejné míře, aby mohl být označen za systém pokrokovější a hlavně v souladu právem EU.

Obecně řečeno, realizace *skutečného prostoru svobody, bezpečnosti a práva* vyžaduje, má-li dospět ke zdárnému konci, – při současném respektování kulturní rozmanitosti a odlišnosti soudních systémů – vytvoření společného referenčního rámce a spuštění mechanismu vzájemného hodnocení s cílem zaručit, že s evropskými občany bude v jednotlivých členských státech EU zacházeno srovnatelným způsobem, což je zejména úkol pro Komisi, která disponuje prostředky nezbytnými pro ověřování kvality transpozice jednotlivých právních dokumentů EU do vnitrostátních právních řádů.

Seznam použité literatury:

Akční plán Rady a Komise o nejlepších způsobech provádění ustanovení Amsterodamské smlouvy o vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Text přijatý Radou pro justici a vnitřní věci 3. prosince 1998 (1999/C 19/01) (31999Y0123)01).

Akční plán Rady boje proti organizované kriminalitě z 28. dubna 1997 (497Y815)01)).

ALBERTINA, A.-L. : Changes in the Jurisdiction on the European Court of Justice under the Treaty of Amsterdam, *Common Market Law Review*, 1998, č. 35, str. 1287-1294.

Corpus Iuris, Základní trestněprávní ustanovení k zajištění ochrany finančních zájmů Evropské unie, vypracovaný kolektivem pod vedením Mireille Delmas-Marty, profesorky Univerzity Panthéon-Sorbone Paříž II, (překlad do češtiny Fenyk, J., Jílek, D.), Brno, 1998.

ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P.: *Mezinárodní právo veřejné*, Eurolex Bohemia Praha, 2003.

Erläuternder Bericht zu dem Übereinkommen vom 29. Mai 2000 über die Rechtshilfe in Strafsachen zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union (Vom Rat am 30. November gebilligter Text), Úřední věstník č. C 379 z 29.12.2000, s. 7 – 29.

FENYK, J., KLOUČKOVÁ, S.: *Mezinárodní justiční spolupráce v trestním řízení*, Praha Linde, 2003.

KABELEOVÁ, H.: Harmonizace evropské azylové politiky, *Parlamentní zpravodaj*, 2002, č. 4, str. 32-34.

MERLI, F.: *Die Osterweiterung der EU in der Praxis*, Thelem, 2003.

MZV ČR, *Druhý a třetí pilíř Evropské unie*, Praha Ústav mezinárodních vztahů, 2001.

Mezinárodní politika, Příloha č. 2, 2001.

- NOVOTNÁ, J.:** Evropský zatýkací rozkaz z pohledu práv obviněného a jeho obhájce (některé úvahy de lege ferenda), *Trestněprávní revue*, 2003, č. 4, s. 101-109.
- PIPEK, J.:** Evropský modelový trestní zákon, *Právnick*, 1999, č. 9, s. 820- 855.
- PIKNA, B.:** Acquis communautaire justice a vnitra, *Trestní právo*, 1998, č. 7-8.
- PIKNA, B.:** Proces sbližování vnitrostátního práva s právem Evropských společenství (Informace o berlínském sympoziu), *Kriminalistika*, 1999, roč. 32, č. 4, str. 330-332.
- PIKNA, B.:** Základní otázky acquis communautaire justice a vnitřních věcí, *Právo a podnikání*, 2001, roč. 10, č. 9, str. 8-12.
- PIKNA, B.:** Charakteristika acquis justice a vnitřních věcí z pohledu asociovaných zemí, *Právní obzor*, 2002, roč. 85, č. 5-6, str. 78-85.
- PIKNA, B.:** Úmluva EU o vzájemné pomoci ve věcech trestních, *Trestní právo*, 2004, č. 9, str. 7-9.
- PIKNA, B.:** Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce), Praha Linde, 2003.
- POLÁK, P.:** Evropský zatýkací rozkaz, *Právní fórum*, 2004, č. 2, str. 76-81.
- POLÁK, P.:** *Úprava mezinárodní právní pomoci v trestních věcech v rámci Evropské unie s přihlédnutím k ochraně jejích finančních zájmů*, MU Brno, 2003.
- POTOČNÝ, M.:** *Mezinárodní právo veřejné, Zvláštní část*, Praha C.H.Beck, 1996.
- PÚRY, F.:** Vliv evropského práva na trestní postih některých negativních jevů v podnikání, *Trestněprávní revue*, ročník 2005, č. 9.
- Zdroj: <http://www.ipravnik.cz> .
- SATZGER, H.:** Die Europäisierung des Strafrechts, *Ius Criminale*, Svazek 8, 2001.

ŠLOSARČÍK, I.: Evropský zatýkací rozkaz, *ASPI*, lit. 24730, zdroj: www.europeum.org .

STOĚSOVÁ, S.: Trestní právo v evropském kontextu, *Evropské a mezinárodní právo*, 2001, č. 7-8, s. 20-26.

ŠPICAR, P.: K povinnosti eurokonformního výkladu českého práva a k rozšíření jeho dopadu na oblast III. pilíře Evropské unie, *Trestněprávní revue*, ročník 2005, č. 10. Zdroj: <http://www.ipravnik.cz> .

TIEDEMANN, K.: Europäisches Gemeinschaftsrecht und Strafrecht, *NJW*, 1993, Heft 1, s. 23-31.

TIEDEMANN, K.: *Europäische Gemeinschaft und Strafrecht*, 1993, http://www.iuscrim.mpg.de/verlag/online/Band_S40_3/Dannecker.pdf .

TOMÁŠEK, M.: Existuje „evropské trestní právo?“, *iPrávník* ze dne 26. 5. 2004, zdroj: www.ipravnik.cz .

Übereinkommen über die Auslieferung zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union - *Erläuternder Bericht* (vom Rat am 26. Mai 1997 gebilligter Text), Úřední věstník č. C 191 z 23. 6. 1997, s. 13 - 26.

VANTUCH, P.: Evropský zatýkací rozkaz, *Právní rádce*, iHned zpravodajství ze dne 28. 4. 2004, zdroj: www.pravniradce.ihned.cz

ŽDÁRSKÝ, J.: K mezinárodní justiční spolupráci při výslechu svědka z pohledu Ústavního soudu a k judikatuře související, *Trestněprávní revue*, ročník 2004, č. 4, str. 320-325.

Seznam použité judikatury Evropského soudního dvora:

Rozhodnutí ve věci C-203/80, ze dne 11. 11. 1981, Guerrino Casati.

Rozhodnutí ve věci C-348/96 ze dne 19. 1. 1999, Donatella Calfa

Rozhodnutí ve věci C-176/03 ze dne 13. 9. 2005, Komise v. Rada Evropské unie.

Rozhodnutí ve věci C-150/03 ze dne 16. 6. 2005, Itálie v. Maria Pupino.

Seznam použitých internetových stránek:

www.coe.int

www.europa.eu.int

www.europarl.eu.int

www.europa.eu.int/celex

www.europeum.org

www.euroskop.cz

www.ipravnik.cz

www.iuscrim.mpg.de

www.pravniradce.ihned.cz

www.radaevropy.cz